

Yhteinen metropolimme

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet

Tekijät:

Anssi Savisalo
Tuula Palaste-Eerola
Seppo Mäkinen

Julkaisijat:

Uudenmaan ympäristökeskus
Uudenmaan liitto
Itä-Uudenmaan liitto

Painopaikka:

Punamusta
Helsinki 2009

Uudenmaan liiton yhteistyöjulkaisu C 62

ISSN 1236-388X

ISBN 978-952-448-265-3 (pap.)

ISBN 978-952-448-266-0 (verkkoversio)

Maanmittauslaitos: lupa nro 71/MML/09

Käsikirjoitusta ovat kommentoineet: Erkki Aalto, kehitysjohtaja, RAKLI; Silja Aalto, ympäristöasiantuntija, Uudenmaan liitto; Rauli Ailus, kaupunginarkkitehti, Raaseporin kaupunki; Marja Alpolo-Narinen, kansainvälisten asiain sihteeri, Uudenmaan liitto; Aija Aunio, kaavoitusarkkitehti, Kirkkonummen kunta; Anna Böhling, maisema-arkkitehti MARK; Christer Finne, arkkitehti SAFA, HESA-SAFA; Katariina Haigh, kaupunginarkkitehti, Lohjan kaupunki; Olli Pekka Hatanpää, suunnittelupäällikkö, Uudenmaan liitto; Erkki Härö, tutkija; Leena Iso-Markku, yleiskaavoittaja, Lohjan kaupunki; Petri Kangassalo, arkk. yo; Kaisa Kilpeläinen, kaavoitusarkkitehti, Nurmijärven kunta; Olli Koivula, tekn. yo; Tarja Laine, osastopäällikkö, Uudenmaan ympäristökeskus; Kimmo Lapintie, professori, TKK; Annukka Lindroos, asemakaava-arkkitehti, Helsingin kaupunki; Tero Luomajärvi, kunnanarkkitehti, Kirkkonummen kunta; Eero Löytönen, kaupunkisuunnittelupäällikkö, Porvoon kaupunki; Maire Mattinen, osastonjohtaja, Museovirasto; Anne Mäkinen, rakennustutkija, Keski-Uudenmaan maakuntamuseo; Anne Mäkynen, maisema-arkkitehti, Vantaan kaupunki; Jorma Mukala, Arkkitehti-lehden päätoimittaja; Olli Niemi, liiketoiminnan kehitysjohtaja, NCC; Riitta Niskanen, tutkija, Lahden kaupunginmuseo; Jukka Noponen, energiaohjelman johtaja, SITRA; Pekka Normo, kaavoituspäällikkö, Uudenmaan liitto; Anne Nurmio, kaupunkikuva-arkkitehti, Espoon rakennusvalvontakeskus; Oskari Orenius, kaavoituspäällikkö, Itä-Uudenmaan liitto; Ulla Priha, arkkitehti SAFA; Lauri Putkonen, tutkija; Lasse Rekola, ympäristösuunnittelija, Uudenmaan liitto; Ria Ruokonen, maisema-arkkitehti MARK; Sari Saresto, rakennustutkija, Keski-Uudenmaan maakuntamuseo; Mia Saloranta, arkkitehti SAFA, Suomen kotiseutuliitto; Marica Schalin, arkkitehti SAFA, HESA-SAFA; Peter Sjöstrand, maakuntamuseotutkija; Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo; Pertti Seuna, professori; Hannu Siitonen, liikenneinsinööri, Uudenmaan liitto; Arja Sippola, arkkitehti SAFA; Jyrki Tasa, professori, arkkitehti SAFA; Ulla Teräs, maakuntamuseotutkija, Keski-Uudenmaan maakuntamuseo; Antti Tuomainen, liiketoimintajohtaja, Skanska Oyj; Tiina Valpola, erityisasiantuntija, valtion rakennustaidetoimikunta; Pekka V. Virtanen, professori emeritus; Henrik Wager, rakennustutkija, Porvoon museo

Yhteinen metropolimme

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan
arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet

Kohti parempaa rakentamisen kulttuuria	5
Arkkitehtuuripolitiikka ja rakennetun ympäristön haasteet	7
Rakennettu ympäristö ja kulttuurimaisema voimavarana	11
Joka tahtoo, löytää keinot	16
Paikalliskulttuureista muodostuu kokonaisuus	20
Työ jatkuu kunnissa	32

Kansallismaisemana puutarhakaupunki

Espoon Tapiolan valmistuminen puutarhakaupungiksi pääosin Asuntosäätiön rakennuttamana 1950- ja 1960-luvulla nosti suomalaisen kaupunkisuunnittelun maailmanmaineeseen. Suunnittelussa oli kokonaisvaltainen ote; väljät viheralueet toimivat kaupunkirakenteen keskeisinä jäsentäjinä. Tapiolan keskustorni samoin kuin suurimmaksi osaksi keskusaltaan ympäristö rakennuksineen on arkkitehti Aarne Ervin suunnittelema. Vuonna 1989 valmistuneen kulttuuri-keskuksen on suunnitellut arkkitehti Arto Sipinen.

Kohti parempaa rakentamisen kulttuuria

Laadukas rakennettu ympäristö on toimiva, viihtyisä, turvallinen ja kaunis. Parhaimmillaan se innostaa, tuottaa elämyksiä ja antaa mahdollisuuden taloudelliseen ja ekologiseen elämään. Rakentamisen kulttuuri kattaa koko rakentamisen elinkaaren suunnittelusta ja toteutuksesta ylläpitoon, kehittämiseen ja uudistamiseen. Arkkitehtuuripolitiikan avulla luodaan rakentamisen kulttuurille yhteisiä tavoitteita kertomaan, mitä asukkaat, päättäjät ja suunnittelijat laadukkaalta rakennetulta ympäristöltä haluavat.

Arkkitehtuuripolitiikalla edistetään hyvää arkkitehtuuria, laadukasta, kestäväää ja kehittyvää elinympäristöä, rakennusperinnön vaalimista sekä rakennetun varallisuuden hoitoa. Se rohkaisee arkkitehtonisesti korkeatasoiseen rakentamiseen. Samalla se tukee suomalaisen rakentamisen laatua ja kilpailukykyä myös kansainvälisesti. Valtioneuvosto hyväksyi kansallisen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman vuonna 1998. Tätä valtakunnallista ohjelmaa päivitetään vuoden 2009 aikana.

Tarkistettujen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on edistettävä olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä sekä luotava edellytykset hyvälle taajamakuvalle. Taajamia kehitettäessä on huolehdittava siitä, että viheralueista muodostuu yhtenäisiä kokonaisuuksia. Arkkitehtuuripolitiikka on keskeinen väline näiden valtakunnallisten tavoitteiden edistämiseen.

”Yhteinen metropolimme” on Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntien yhteinen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma eli apoli. Se tuo esille uusmaalaisen ja itäuusmaalaisen rakennetun ympäristön erityispiirteitä ja nykytilaa sekä tavoitteita tulevalle kehitykselle maakunnallisella tasolla ja ehdottaa keinoja tavoitteiden saavuttamiseen.

Työn kokoamisesta ovat vastanneet Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan liitot sekä Uudenmaan ympäristökeskus laajan asiantuntijajoukon avustamana. Toivomme, että tämä työ innostaa kaikkia alueen kuntia laatimaan omat tavoitteensa rakennetun ympäristönsä ja rakentamisen kulttuurinsa kehittämiseksi ja vaalimiseksi.

Huhtikuussa 2009

[Uudenmaan liitto](#)

[Itä-Uudenmaan liitto](#)

[Uudenmaan ympäristökeskus](#)

“Arkkitehtuuri on muotojen ja tilojen mestarillisen tarkkaa ja suurenmoista leikkiä valossa. Arkkitehtuuria on lisäksi sellainen rakennettu ympäristö, jossa liikkuessaan ja toimiessaan ihmiset voivat kokea mielenkiintoisia, vaihtelevia ja miellyttäviä aisti- ja tilaelämyksiä.” Le Corbusier

Arkkitehtuuripolitiikka ja rakennetun ympäristön haasteet

Rakennetun ympäristön ylläpidon ja kehittämisen keskeiset haasteet ovat ilmastonmuutos ja ekotehokkuus, elinympäristön laatu, palvelujen rakenne ja sijainti, väestön ikääntyminen sekä rakentamisen teknisen laadun parantaminen. Yhdyskuntarakennetta tulee eheyttää ja sen energiatehokkuutta merkittävästi parantaa. Kaavoituksen ja rakennussuunnittelun toimintatavoissa on kehitettävää samoin kuin asukkaiden, päättäjien ja suunnittelijoiden välisessä vuoropuhelussa.

Arkkitehtuuripolitiikalla etsitään yhdessä hyväksyttäviä tavoitteita rakennetun ympäristön laadun ja ekologisuuden parantamiseksi, kunnan tai alueen rakentamisen toimintatapojen ja kulttuurin kehittämiseksi. Tavoitteet yhdistetään osaksi kuntien ja seutujen strategista suunnittelua, ja niitä tarkistetaan säännöllisesti toteutuneen kehityksen perusteella. Arkkitehtuuripolitiikka näkyy suunnitteluperiaatteiden esiin nostamisena, arvovalintojen tekemisenä ja rakennetun ympäristön tarjoaman identiteetin merkityksen korostamisena.

Arkkitehtuuripoliittinen keskustelu herättää asukkaita ja päättäjiä hahmottamaan oman alueensa rakennetun ympäristön ja maiseman identiteettiä. Yhteiskunnan muuttuessa yhä monikulttuurisemmaksi on tärkeää, että oman alueen erityispiirteet, perinteet ja historia tulevat kaikki asukkaille tutuiksi. Esimerkiksi koulujen kanssa tehtävä yhteistyö parantaa juurtumista omaan kotiseutuun ja lisää oman ympäristön arvostusta. Koulujen käyttöön voidaan laatia opetusohjelmaa täydentäviä erikoiskursseja. Asukas- ja kyläyhdistyksiä voidaan rohkaista ideoimaan paikallisia selvityksiä ja kyläsuunnitelmia. Asukkaiden toimintaa tuetaan esimerkiksi nostamalla esiin onnistuneita toimintatapoja erilaisilla palkinnoilla tai muilla huomionosoituksilla. Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia alueensa asioihin voidaan kehittää lisäämällä vuorovaikutteisuutta sekä rakentamiseen liittyvää neuvontaa.

Maakunnallinen työväline

Arkkitehtuuripolitiikka korostaa rakennetun ympäristön ja historiallisten kulttuuriympäristöjen arvoa maakunnan hyvinvointi- ja kilpailutekijänä. Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueella on hyvin erilaisia rakennettuja ympäristöjä suurkaupungin keskustasta harvaan asuttuun maaseutuun. Kokonaisuuden kannalta on tärkeää, että eri alueet tunnistavat paikallisen identiteettinsä ja arvostavat sitä. Maakunnallinen arkkitehtuuripolitiikka antaa yhtä kuntaa laajemman näkökulman rakennettuun ympäristöön, mikä toivottavasti virittää keskustelua ja yhteistyötä toisten samoja kysymyksiä pohtivien kuntien kesken. Tavoitteena on tukea kunkin kunnan omien toimintatapojen ja suunnitteluohjeistusten laatimista sekä auttaa sille poliittisen hyväksynnän saamista.

Uusi sovittautuu vanhaan

Helsingin Katajanokan Mastokadun kortteli valmistui 2006. Se on esimerkki siitä, miten täydennysrakentaminen sovitetaan vanhaan rakenteeseen onnistuneesti: arvokkaan ympäristön kerrollisuus on myönteisellä tavalla lisääntynyt. Sen on suunnitellut arkkitehtitehtämisto NRT Oy kutsukilpailuvoittoon perustuvien suunnitelmien pohjalta. Kohde sai Helsingin rakennuslautakunnan Rakentamisen Ruusun vuonna 2006. Se sai myös "Kestävä Kivitalo" -palkinnon vuonna 2007.

Tulevaisuuden uusmaalainen...

elinympäristö on ykkösluokkaa

Elinympäristö on kaunis, kestävä, toimiva ja elää ajassa. Ajallinen kerroksisuus luo alueelle sen ominaisilmeen ja identiteetin. Rakennettu ympäristö tarjoaa elämän laatua kaiken ikäisille ja kulttuuritaustaisille asukkaille. Liikkuminen on helppoa ja turvallista. Palvelut ja työpaikat ovat lähellä asukkaita, samoin ulkoilumahdollisuudet ja luonto.

Kaupungit ja kaupunkimaiset ympäristöt sekä maaseudun kylät ovat haluttuja asuinympäristöjä. Ne tukevat asukkaiden hyvinvointia ja houkuttelevat seudulle hyviä työntekijöitä ja yritystoimintaa. Asuminen on kohtuuhintaista. Asuinalueiden suunnittelussa perustana on alueella oleva rakennettu ympäristö, maisema ja luonto. Arkkitehtuurilla tuetaan yhteisöllisyyttä. Vanhasta rakennuskannasta ja asumisen traditioista otetaan oppia – vanhan säilyttäminen tukee kestävän kehityksen tavoitetta.

rakennettu ympäristö vastaa ilmastonmuutoksen haasteisiin

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakunnat ovat edelläkävijöitä energiatehokkaan rakentamisen ja hiilineutraalin elämän edistämisessä. Laadukas arkkitehtuuri tukee rakennusten ja yhdyskuntien energiatehokkuutta ja tekee ekologisen elämäntavan luontevaksi ja houkuttelevaksi. Ympäristömuutokset ja sään ääri-ilmiöt on otettu huomioon kaavoituksessa sekä uudis- ja korjausrakentamisessa.

Lisärakentaminen täydentää aluerakennetta tukeutuen erityisesti pääkaupunkiseudulla raideliikenteeseen. Maaseudulla uudisrakentaminen tukeutuu olemassa oleviin kyliin. Palvelut ja työpaikat ovat saavutettavissa kävellen, pyöräillen ja joukkoliikenteellä. Yksityisautoilun tarve on merkittävästi vähentynyt. Ekotehokkuus ja elinkaariajattelu ovat osa uudis- ja korjausrakentamista. Rakennukset soveltuvat erilaisiin käyttötarkoituksiin ja erilaisille käyttäjille. Vanhojen rakennusten korjaaminen ja niitä kunnioittava uusi käyttö vahvistavat alueiden omaleimaisuutta. Vesi-, jäte- ja energiahuolto sekä liikenne yhteydet toimivat energiatehokkaasti ja taloudellisesti.

rakentamisen prosessi toimii

Rakennetun ympäristön suunnittelu, ylläpito ja kehittäminen perustuvat kokonaisvaltaiseen näkemykseen, jossa kulttuuriset, sosiaaliset, ekologiset ja taloudelliset seikat ovat tasapainossa. Elinympäristöä suunnitellaan yhteistyössä asukkaiden kanssa. Kaavat ohjaavat toteutuksen laatua tukenaan maakuntien ja kuntien muut päätökset ja ohjelmat. Kaavajärjestelmää osataan käyttää ja kehittää yhdyskuntien tarpeiden mukaan. Kaavoituksen, hankesuunnittelun ja rakentamisen prosessit ovat sujuvia ja läpinäkyviä, ja niiden väliset raja-aidat ovat madaltuneet. Kuntien rakennusvalvonta on osaavaa ja laadukasta. Hankintamenettelyillä tuetaan kuntien arkkitehtuuripoliittisissa ohjelmissa asetettuja laatutavoitteita.

ympäristön hoito- ja ylläpitokulttuuri kukoistaa

Vastuu ympäristöstä kuuluu perustuslain mukaan kaikille. Rakennettua ympäristöä hoidetaan kulttuurisesti, ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Vastuullisella huoltotoiminnalla ja vikojen nopealla korjaamisella estetään vaurioiden kasvaminen hallitsemattomaksi. Kaikissa korjaus- ja muutostöissä kunnioitetaan rakennusten ja rakenteiden arkkitehtonista laatua ja käytetään niihin soveltuvia ratkaisuja. Erityisesti kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten korjaus- ja muutostöihin käytetään alan erityisosaajia. Tarpeettomia muutostöitä vältetään sijoittamalla vanhoihin rakennuksiin niiden ominaispiirteisiin sopivia toimintoja.

Kylä- ja kaupunginosayhdistykset kantavat vastuuta yhteisestä ympäristöstä, ja niiden mahdollisuuksia hoitaa ympäristöään tuetaan.

Ekologiaa kaupungissa

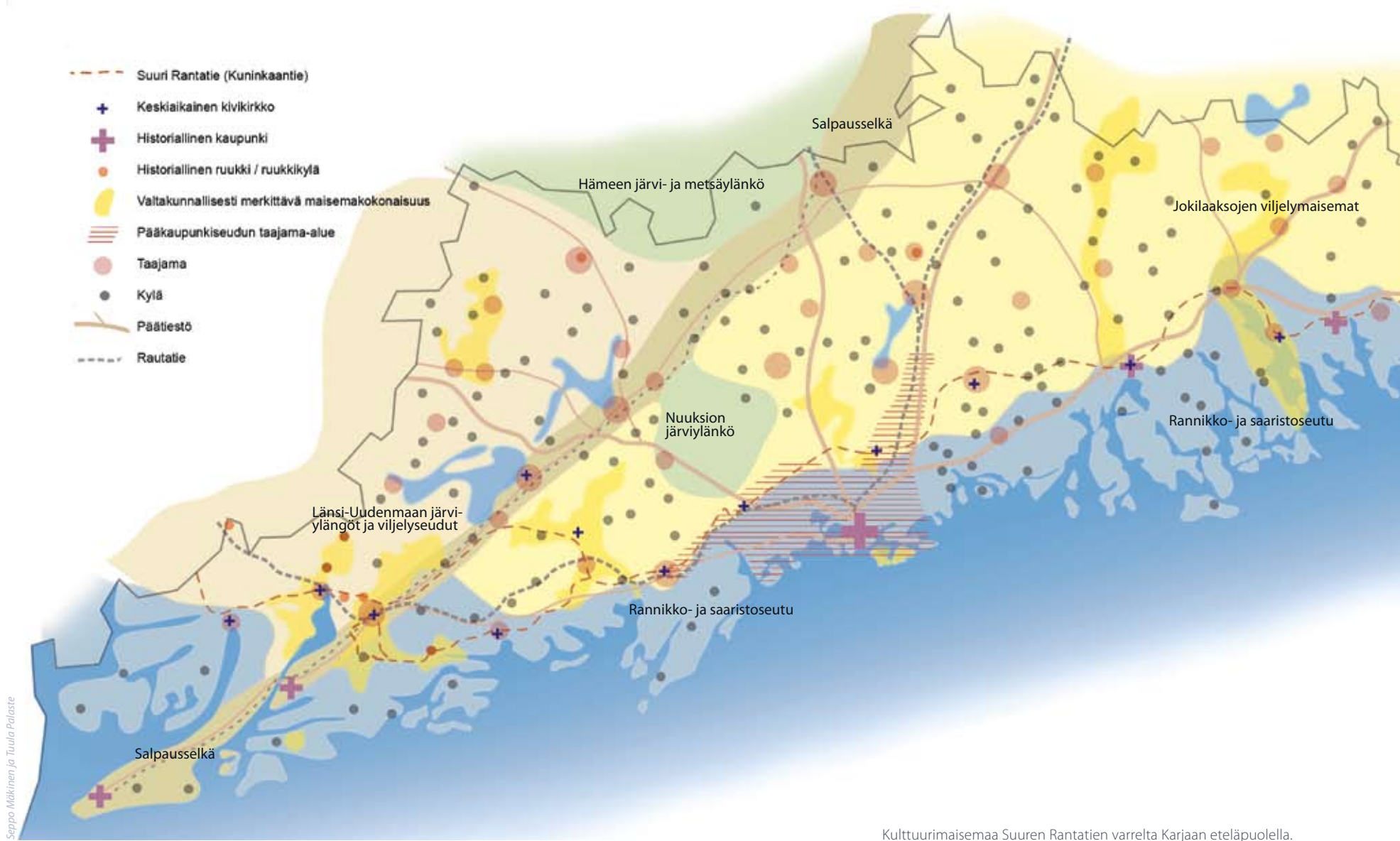
Espoon Leppäviidan ekokortteli toteuttiin vuosina 2001 - 2007 koerakentamisena: tavoitteena oli aikaansaada ympäristöystävällinen asuinalue. Suunnittelun kaikissa vaiheissa (alueen esisuunnittelu, kaavoitus, kunnallis- ja maanrakennustekniikka, tilaohjelmat, rakennussuunnittelu, tekniset järjestelmät, huolto ja käyttö) otettiin huomioon ekologiset näkökohdat. Myös hankkeen toteutuksessa kehitettiin uusia ekologisia ratkaisuja. Eri rakennuskohteissa on tutkittu erilaisia tavoitteissa sekä tontinluovutuksessa asetettuja ekologisia teemoja: viher- ja kasvihuoneita, maakellareita, aurinkoenergian

hyväksikäyttöä, työtiloja asuntojen yhteyteen, tietoliikennejärjestelmiä jne.

Ekokorttelin Monikonpurosta on tehty puro- ja kosteikkoalue, johon liittyy savantolampi. Kortteliin on tehty vettä läpäiseviä pintoja ja erilaisia, monimuotoisuutta lisääviä viheralueita. Tehdyn pohjapadon ansiosta puro toimii osana kaupunkikuvaa sekä ekologisena kosteikkona että vesistönä myös silloin, kun vettä on vähän. Puron varrella on aurinkopaneeleita ja viljelypalstoja. Monikonpuro on palkittu vuonna 2006 vuoden kuntatekniikan saavutuksena.

Leppäviidan ekokorttelin suunnittelu: Ramboll Finland Oy, Sito Oy ja Asuntosäätiö

Seppo Mäkinen ja Tuula Palaste

Kulttuurimaisemaa Suuren Rantatien varrelta Karjaan eteläpuolella.

Rakennettu ympäristö ja kulttuurimaisema voimavarana

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakunnat muodostavat kahden miljoonan asukkaan metropolialueen keskeisen osan. Alue on elinkeinoelämän, kulttuurin, tutkimuksen ja koulutuksen kansallinen keskus sekä kansainvälisten ja valtakunnallisten yhteyksien solmukohta. Maakuntien rakennetun ympäristön kirjo ulottuu Helsingin kaupunkialueesta rannikon ja maaseudun kulttuurimaisemiin.

Maisemallisesti Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakunnat ovat tyypillistä etelärannikkoa ja eteläistä rantamaata. Alue jakautuu pääryhminä rannikko- ja saaristoseutuun, Salpausselkien alueeseen ja jokilaaksojen viljelymaisemiin.

Alueen kulttuurimaisemalle ja rakennetulle ympäristölle on ominaista luonnonoloista, historiallisista ja taloudellisista lähtökohdista syntynyt monipuolisuus, johon on jättänyt jälkensä myös suomenruotsalaisen, pääasiassa rannikkoasutukseen perustuvan kulttuurin ja alkuaan sisämaapainotteisen suomenkielisen kulttuurin yhteisvaikutus.

Helsingin empirekeskusta ja sen ympärille rakentuneiden eri ikäisten kaupunkialueiden mosaiikki muodostavat oman kaupunkikulttuurinsa. Taajamissa ja maaseudulla voi havaita eri historiallisilta aikakausilta juontuvia piirteitä, kuten keskiajan muistomerkkeinä säilyneet kaksitoista kivikirkkoa tai halki Uudenmaan kulkeneen valtakunnan tärkeimmän maantien, Turusta Viipuriin johtaneen Suuren Rantatien eli Kuninkaantien historiallinen linjaus. Monet keskiajalla alkunsa saaneen kartanolaitoksen vanhoista rälssisätereistä ovat edelleen paikkakuntansa merkittäviä suurtiloja.

Alueen identiteetti koostuu monista itsenäisistä toisiinsa lomittuvista kulttuureista, jotka eivät välttämättä ole paikkaan sidottuja. Samaan aikaan pienten yhteisöjen tai kylien yhteenkuuluvaisuus voi olla vahvaa. Pääkaupunkiseudun hallitseva asema, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys korostuvat. Tätä tukevat hyvät yhteydet Tukholmaan, Pietariin, Baltiaan ja Eurooppaan. Metropolialueen toimintakulttuurille on ominaista moniäänisyys ja rohkeus muutokseen. Varsinkin pääkaupunkiseudulle on leimallista elinvoimaisuus ja voimakas kasvu. Kasvu ja laajeneminen aiheuttavat ympäristön kannalta haasteita, joihin vastaaminen edellyttää laajaa yhteistyötä yli hallinnollisten rajojen. Molemmissa maakunnissa on myös syrjäisiä alueita, joiden elinvoimaisuuden parantaminen on erityinen haaste. Sekä kasvukyksissa että syrjäseuduilla kulttuuriympäristön rooli korostuu elinkeinotoiminnan mahdollisuuksien antajana ja vetovoimatekijänä.

Merellisen Helsingin kansallismaisemaa.

Suomenlinnan merilinnoitus. Myös majakkana toimiva Suomenlinnan kirkko on muodostunut saaren keskeisimmäksi monumentiksi.

Raaseporin linnanraunio. Raaseporin linna rakennettiin 1370-luvulla ja oli Länsi-Uudenmaan hallinnollisena keskuksena lähes 200 vuotta.

Uusmaalaiset voivat olla ylpeitä, sillä

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan kulttuuriympäristö on rikas niin maiseman ja rakennetun ympäristön kuin arkeologisen perinnön osalta. Rakennettu ympäristö on kerroksellista: uusi ja vanha rakentaminen on rinnakkain sekä urbaani ympäristö ja maaseutu lähekkäin. Kaupunkimainen asutus on moni-ilmeistä historiallisista puukau-pungeista uusimpiin asuntoalueisiin. Luonnonympäristö ja maaseutu ovat säilyttäneet ominaispiirteitään sekä taajasta loma-asutuksesta huolimatta suurin osa merenrannoista on säilyttänyt luonnontilaisen vaikutelmansa.

Alueen rakennettuun ympäristöön tuovat rikkautta:

- Arkeologiset kohteet, muinaismaisemat: pronssikautiset röykkiöt, keskiaikaiset kylämäet
- Suomenlinnan merilinnoitus, yksi Suomen maailmanperintökohteista
- Helsingin urbaani kivikaupunki sekä historialliset puukaupungit Tammisaari, Porvoo, Loviisa ja Hanko
- Hallinnon ja sotien historian kohteet: Helsingin empirekeskusta, Raaseporin linnanraunio, Loviisan linnoitukset, ensimmäisen maailmansodan linnoitteet, Porkkalan neuvostoajan muistomerkit
- Maaseudun viljelymaisemat sekä keskiajalta periytyvä kyläasutus: Suuri Rantatie ja siihen tukeutuva pitäjien historiallinen kyläasutus, keskiaikaiset kivikirkot, pappilat
- Kartanomiljööt, esimerkiksi Mustio, Prästkulla (Raasepori), Sjunby (Siuntio), Suur-Sarvilahti, Tervik, Malmgård (Pernaja), Kytäjän kartano (Hyvinkää)
- Historialliset puistot ja puutarhat, esimerkiksi Träskändan kartanopuisto, Espoonkartano (Espoo, Fagervikin kartanon maisemapuisto ja muotopuutarha (Inkoo), Mustion kartanopuisto (Raasepori) sekä kaupunkipuistot, esimerkiksi Kaisaniemen puisto, Esplanadi, Kaivopuisto (Helsinki)
- Eri aikakausien kaupunkiympäristöt: jälleenrakentamiskauden asuinalueet (Maunula), modernin arkkitehtuurin kohteet (Pihlajamäki, Tapiola), rannikon ja radanvarsien huvilayhdyskunnat (Hanko, Kauniainen), lähi- ja aluerakentaminen (Olari, Kivenlahti), uusi laadukas kaupunkirakentaminen (Arabianranta, Vuosaari, Porvoon Länsiranta)
- Historialliset ja nykyiset teollisuusympäristöt ja -yhdyskunnat, esimerkiksi Fiskars, Billnäs, Åminnefors, Antskog, Mustio, Skogby (Raasepori); Högfors (Karkkila); Strömfors (Ruotsinpyhtää); Fagervik (Inkoo); Mariefors (Kellokoski, Tuusula); Kilpilahti (Porvoo); Koverhar (Hanko); Lohjan seudun kalkkiteollisuus, Kirkiemi (Lohja)
- Rannikon ja saariston asutukseen ja elinkeinoinhin sekä merenkulkuun liittyvä rakentaminen ja huvilakulttuuri
- Innovatiiviset ja arkkitehtuuriltaan korkeatasoiset uudisrakennukset: julkiset rakennukset, asuintalot, koulut, kirkot
- Arvokkaat luontoalueet osana taajamarakennetta, esimerkiksi Viikki - Vanhankaupunginlahti, Laajalahti
- Rakennusten innovatiivinen ja tyylikäs uusiokäyttö, esimerkiksi Karkkilan kaupungintalo Högforsin entisessä konepajarakennuksessa, Teatterikorkeakoulu vanhassa Kokostehtaassa, kulttuurikeskus Hyvinkään vanhassa villatehtaassa, kulttuurikeskus Korjaamo entisissä Töölön raitiovaunuhalleissa.

Kansallismaisema sielunmaisemana

Rakennettu ympäristö on myös valtakunnan tasolla kansallista identiteettiä määrittelevä elementti. Topeliuksen "Maamme" -kirjasta lähtien ympäristöllä on luotu kansallista minäkuvaa. Porvoon kaupunkimaisema on Louis Sparren ajoilta lähtien kuulunut suomalaiseen sielunmaisemaan.

Kansallismaisema tarvitsee huolenpitoa

Billnäsin ruukinkatu, joka samalla on hyvin säilynyt osa Suurta Rantatietä eli Kuninkaantietä. Punamullatut seppien mökit ovat 1700-luvun lopulta.

Ruukkien perinteisessä toimintatavassa tapahtui rakennemuutos 1970- ja 1980-luvuilla. Vanhat tehdasrakennukset eivät enää vastanneet teollisuustiloille asetettuja vaatimuksia ja ahtaat ruukinmiljööt eivät mahdollistaneet tilojen laajentamista. Teollisuuslaitokset siirtyivät uusille alueille tai jopa ulkomaille. Tyhjentyneet, mutta arvokkaiksi tiedetyt vanhat rakennukset olivat haaste, johon Pohjan kunta vastasi perustamalla 1980-luvulla yhtiön (Pohjan Ruukkiteollisuus Oy), joka otti vastatakseen Billnäsin ja Fiskarsin tarpeettomiksi jääneistä kiinteistöistä sekä niiden korjauksista. Työ oli vaikeaa sekä suuria taloudellisia uhrauksia vaativaa; tekemistä on vieläkin paljon. Tunnustuksena tehdystä työstä Billnäsisä ja Fiskarsissa kunnalle ja ruukkiyhtiölle myönnettiin arvostettu Europa Nostra -palkinto vuonna 1988.

Purkava vai säilyttävä saneeraus, kumpi jää muistiin?

Käpylän puukaupunkiosan skandinaavista klassismia edustavat talot suunnitteli arkkitehti Martti Välikangas 1920-luvulla. Purkaminen uhkasi 1960-luvulla myös Puu-Käpylää. Kiihkeä keskustelu ja voimakas vastustus kaatoivat kuitenkin Helsingin kaupungin suunnitelmat tehokkaammasta rakentamisesta; vuonna 1971 vahvistettiin asemakaava, joka tähtäsi alueen korjaamiseen. Vuonna 1972 aloitetut korjaustyöt suunnitteli arkkitehti Bengt Lundsten.

Uutta kaupunkiympäristöä kansalaisten mieleen

Vantaan Kartanonkoskesta järjestettiin vuonna 1997 arkkitehtuurikilpailu, jonka voitti ruotsalainen arkkitehtitoimisto Djurgårdstadens Arkitekter uusvanhaksikin luonnehditulla tyyllillään. Varsinainen asemakaava laadittiin Eriksson Arkkitechdit Oy:n toimistossa ruotsalaistoimiston voittaneen kilpailuehdotuksen pohjalta. Eriksson Arkkitechdit laati alueelle myös rakennustapaohjeet sekä toimi useiden rakennuskohteiden suunnittelijana.

”Tässä on ehkäpä jotakin analogiaa Käpylään; sen syntyhistoriassa on samankaltaisia piirteitä kuin Kartanonkoskella, sitäkin parjasivat aikanaan monet suunnittelijat – ja siitä on tullut haluttu, erityisen identiteetin omaava alue.” Mari Vaattovaara, Joka Kodin Asuntomarkkinat MTV3 27.10.2006

Joka tahtoo, löytää keinot

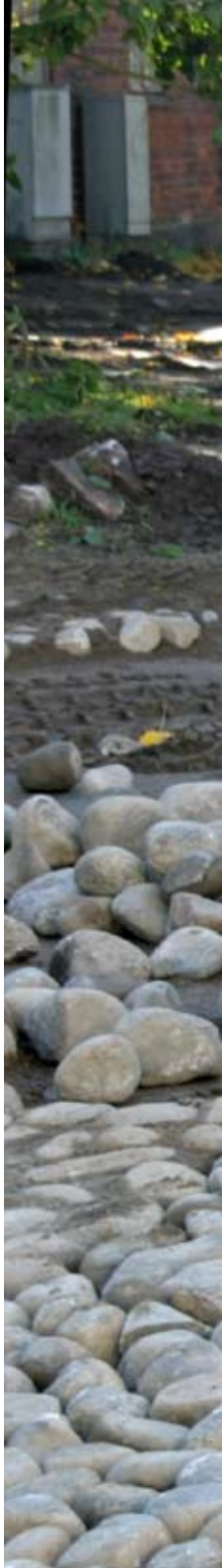
Mitkä ovat rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin laadun parantamiseen käytettävissä olevat keinot?

Ketkä toimijat voivat käyttää näitä keinoja rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin laadun edistämiseen?

■ Keskeinen toimija
▲ Osallistuu toimintaan

		EU	Valtiolliset					Kunnalliset				Yksityiset			Muut		
			Valtioneuvosto	Ministeriöt	Sektoriviranom.	ELYt	Oikeusistuimet	Kuntaliitto	Maakunnalliset liitot	Seudut, kuntayhtymät	Kunnat	Rakennuttajat ja kiinteistökeittäjät	Maanomistajat	Asukkaat	Oppilaitokset	Järjestöt	Media
Valtollinen ohjaus	Lakien ja asetusten säätäminen (mrl, rakentamismääräyskokoelma)	▲	■	▲													
	Lakien ja asetusten soveltaminen	▲	■	▲	▲	■	▲		▲	▲	■						
	Valtakunnallinen arkkitehtuuripolitiikka; muut valtakunnalliset tavoitteet, strategiat, mietinnöt, ohjeet ja selvitykset	▲	■	▲	▲	▲			▲								
	Verotus	▲	■								■						
	Ministeriöiden oppaat			■		▲			▲		▲						
	Kulttuuriympäristöohjelmat																
Päätöksenteko	Kaavoituksen ja rakentamisen ohjaus			▲	▲	■			▲								
	Maakunnallinen arkkitehtuuripolitiikka, maakuntasuunnitelma, -ohjelma ja -kaava; seudulliset politiikat, ohjelmat ja päätökset		▲	▲		▲			■	▲							
	Kunnallinen arkkitehtuuripolitiikka, maapolitiikka, kulttuuriympäristöohjelmat, viheralueohjelmat					▲			▲	▲	■						
	Puoluepoliittinen toiminta	▲	▲	▲					▲				▲		▲	▲	
Suunnittelu ja toteutus	Esitykset ja aloitteet			▲		▲		▲		▲	▲	■	■		■	▲	
	Rakennusjärjestys: rakentamista ohjaavat määräykset					▲				■							
	Yleiskaava: korttelialueiden sijoittelua ja luonnetta ohjaavat määräykset, viheralueverkko					▲			▲	▲	■						
	Asemakaava: rakennusten sijoittelua, massoittelua ja rakentamistapaa ohjaavat yleiset ja korttelikohtaiset määräykset					▲				■							
	Suunnittelutarveharkinta ja poikkeamismenettely: rakentamisen mitoitus, sijoittuminen maisemaan, tarvittaessa kielteinen päätös					▲				■							
	Rakennuslupa, toimenpidelupa: rakennuttajan ennako-ohjaus, määräysten, ohjeiden ja ehtojen välittäminen toteutukseen									■	■	■	▲				
	Toteutuksen laatu ja luvamukaisuus						▲			▲	■	■					
	Arkkitehtuuri- ja kaupunkisuunnittelukilpailut								▲	▲	■			▲	▲	▲	
	Rakentamistapaohjeet, tontinluovutusehdot									■		■					
	Rakennetun ympäristön miljöö- ja hoitosuunnitelmat, keskusasuunnitelmat									■	▲	■					
Tietohuolto	Suunnittelun koulutus	▲	▲	▲		▲		▲						■	▲		
	Ympäristökasvatus	▲		▲		▲		▲		▲				■	▲	▲	
	Perustutkimus, taustaselvitykset	▲		▲	▲	▲		▲	■	■				■	▲		
	Paikalliset rakennus- ja maisemaintventoinnit								▲	▲	■	▲	■		▲		
	Rakennetun ympäristön tilan seuranta	▲	▲	■		■		▲		■		■	▲				
Toiminta	Rahoitus	■	■	▲	▲	▲		▲		▲	■	▲	▲				
	Ruohonjuuritason asiantuntemus / tilannetieto					▲		▲	▲	▲		▲	■		▲	▲	
	Vuorovaikutus ja yhteistyö, viestintä	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	■	

Ammattitaito on elävää perinnettä. Mukulakiveys Suomenlinnassa tehdään perinteiseen tapaan luonnonkivistä latoen. Vanhat työtävät ja alkuperäiset materiaalit ylläpitävät historiallista jatkuvuutta rakennetussa ympäristössä.

Tulevaisuuden uusmaalainen...

kaavoittaja

- suunnittelee eheää ja ekologisesti kestävästä yhdyskuntarakennetta, sovittaa rakentamisen määrän ja sijoittelun ympäristöön,
- sisällyttää rakennustapaa ohjaavia määräyksiä kaavaan,
- laatii erillisiä rakennustapa- ja lähiympäristöohjeita kaavaa täydentämään.
- verkottaa puistot, virkistysalueet ja muut viheralueet jatkuviksi ekologisiksi ja toiminnallisiksi reiteiksi,
- tuo kasvillisuuden, maaperän, vesiolojen ja maastonmuotojen ominaisuudet näkyviksi muulle suunnittelulle, jotta ne voidaan hyödyntää ja ottaa huomioon.

puistojen ja viheralueiden suunnittelija

- eheyttää maisemakuvaa ja sovittaa yhteen erilaisia rakentamisalueita,
- tarjoaa asukkaille virkistäviä viheralueita kauneuden, toimivuuden ja luonnonelementtien tasapainolla,
- jatkaa kaavoittajan työtä viheralueverkoston luomisessa yhdistelemällä erityyppisiä viheralueita kokonaisuuksiksi,
- turvaa ekologisten käytävien toimivuuden viheralueiden yksityiskohtaisessa suunnittelussa.

rakennussuunnittelija

- suunnittelee rakennukset ekologisesti kestäviksi ja energiataloudellisiksi,
- sovittaa rakennukset ympäröivään maastoon ja muihin rakennuksiin, kasvillisuuteen ja kulkureitteihin,
- suunnittelee rakennusten massoittelemista, julkisivumateriaalit, kattomuodot ja värimaailman harmonisiksi kokonaisuuksiksi.

liikenne- ja muun kunnallistekniikan suunnittelija

- sovittaa hankkeen ympäröivään esteettiseen ja toiminnalliseen kokonaisuuteen yhdessä alueen muiden suunnittelijoiden ja viranomaisten kanssa,
- tietää suunnittelualan mahdolliset kulttuurihistorialliset, maisemalliset ja luonnon arvot ja ottaa ne huomioon suunnittelussa,
- sijoittaa maanalaiset ja maanpäälliset putki-, sähkö- ym. linjat siten, etteivät ne haittaa ympäristön toimintaa tai rumenna sitä,
- huolehtii näkyvien rakenteiden oikeasta sijoittelusta ja sopivuudesta ympäristöönsä,
- välttää hoidotta jäävät katvealueet ja huolehtii tulevaisuutta varten jätettävien aluevarausten maisemoimisesta.

päättäjä

- vastaa toteutuvan ympäristön hyvästä laadusta,
- tietää, että yhteiskunnalla ei ole varaa tuottaa huonoa ympäristöä,
- sitoo rakennetun ympäristön laatua määrittävät linjaukset ja päätökset osaksi kunnan politiikkoja ja strategioita,
- arvostaa oman alueensa rakennetun ympäristön kauneutta ja identiteettiä luovia tekijöitä,
- huolehtii, että kunnassa on riittävät resurssit sekä ammattitaito maankäytön suunnitteluun ja rakentamisen ohjaukseen.

ohjaava ja valvova viranomainen

- välittää rakennettua ympäristöä koskevan tiedon oikea-aikaisesti suunnitteluun, päätöksentekoon ja toteutukseen,
- levittää tietoa hyviksi koetuista käytännöistä ja esimerkeistä.
- ylläpitää keskustelua rakentamisen laadusta,
- haastaa kunnat ja rakentajat pyrkimään entistä korkeampaan rakentamisen laatuun.

kiinteistökemittäjä, sijoittaja ja omistaja

- varaa rakennushankkeen suunnitteluun, toteutukseen, ohjaukseen sekä valvontaan riittävät resurssit,
- kertoo suunnittelijalle alusta lähtien rakennushankkeen tavoitteet, jolloin suunnittelun edetessä vältytään ideoiden karsimisilta,
- panostaa henkilöstönsä arkkitehtuurin ymmärtämiseen ja suunnitteluttamiseen osaamiseen,
- huomioi hankkeita arvioidessaan taloudellisuuden ohella arkkitehtuurin, asiakastytyväisyyden ja käytettävyyden,
- huolehtii riittävästä ylläpidon tasosta tietäen, että hyvin arvonsa säilyttänyt rakennus on helppo vuokrata ja myydä eteenpäin,
- tietää, että hyvä arkkitehtuuri on kaunista, kestävää, käyttökelpoista ja kokonaistaloudellisesti edullista myös sijoittajan ja omistajan kannalta. Myös rakennusten korjaaminen ja muuttaminen eri käyttötarkoituksiin on taloudellista ja ekologista.

suunnittelija

- sovittaa oman hankkeensa ympäröivään esteettiseen ja toiminnalliseen kokonaisuuteen yhdessä alueen muiden suunnittelijoiden ja viranomaisten kanssa,
- tietää suunnittelukohteen mahdolliset kulttuurihistorialliset, maisemalliset ja luonnon arvot ja ottaa ne huomioon työssään,
- toimii aidossa vuorovaikutuksessa asukkaiden, käyttäjien ja muiden osallisten kanssa,
- ottaa huomioon, että alueen asukkailla on paras tieto omasta alueestaan ja tarpeistaan,
- saa virikkeitä ja säännöllistä täydennyskoulutusta ammattitaitonsa päivittämiseen.

asukas

- osaa vaatia suunnittelulta laatua,
- on innostunut oppimaan oman alueensa identiteetin ja maisemarakenteen ominaispiirteiden hahmottamista esimerkiksi koulujen ja asukasryhmien järjestämänä,
- saa säännöllistä selkokielistä tietoa siitä, miten alueellisen identiteetin ja sen lähtökohtien korostaminen on otettu huomioon kunnan strategioissa ja kehityskuvissa mm. internetin ja vuosittaisen kaavoituskatsauksen kautta,
- toimii kiinnostuneena asukasvaikuttajana: osallistuu asuinalueensa elävöittämiseen ja toiminnallisuuden parantamiseen (kansalaiskeskustelut, tempaukset, järjestötoiminta),
- toimii aktiivisena osallisena kunnan maankäyttö-, kaavoitus- ja rakentamisprosesseissa.
- välittää paikallista tietoa päätöksentekoon, suunnitteluun ja ylläpitoon,
- vaalii, välittää ja nostattaa kotiseutuhenkkeä ja -ylpeyttä,
- pitää yllä oman lähiympäristönsä siisteyttä ja hyvää kuntoa.

yritys

- voimistaa osaltaan maakunnan hyvinvointia,
- on tunnettu ympäristöystävällisestä, vähähiilisestä tuotannostaan ja tasokkaista tuotteistaan sekä tuotantoympäristöstään,
- nostaa toiminnallaan paikkakuntansa profiilia ja rakennetun ympäristön laatutasoa,
- tukee toiminnallaan sellaista rakennetun ympäristön kehittämistä, joka lisää sosiaalista tasa-arvoa ja ympäristön turvallisuutta ja laatutasoa,
- rakennuslalla toimiessaan laatii itselleen oman arkkitehtuuristrategian, jolla osoittaa sitoutumisensa julkishallinnon arkkitehtuuripoliittisten ohjelmien tavoitteisiin.

Paikalliskulttuureista muodostuu kokonaisuus

Uusmaalaisuudella on monet kasvot. Paikalliset ominaispiirteet ovat yleensä maakunnallisia yleisiä tekijöitä voimakkaammat, ja kuitenkin yksityiskohdista muodostuu kokonaisuus.

Erilaisissa ympäristöissä tulisi tunnistaa juuri niille sopivia toimintatapoja elinympäristön ja rakennetun ympäristön parantamiseksi. Laadukas rakennettu ympäristö syntyy ammattikuntien yhteistyönä. Siihen tarvitaan kaavoittajien, rakennus-, kunnallistekniikan, viher- ja liikenneympäristöjen suunnittelijoiden, museoviranomaisten ja rakennusvalvonnan ammattitaitoa sekä yhteistyötä.

Seuraavilla sivuilla (22 - 31) esitetään esimerkkeinä erilaisia uusmaalaisia rakennettuja ympäristöjä, niihin kohdistuvia odotuksia sekä keinoja alueiden kehittämiseksi.

Tulevaisuuden uusmaalainen

- historiallinen kaupunki on nykyihmiselle kohtauspaikka historiaan ja tulevaan.
- taajamakeskus on yhteinen olohuone.
- kerrostaloalue on itsenäinen ja elävä kaupunginosa.
- pientaloalue täyttää ihmisten unelmat.
- kylä on omintakeinen ja elävä asuinpaikka.
- maaseutu on elävä ja kulttuuriympäristöstään huolehtiva elinympäristö..
- työpaikka-alue on laadun ja osaamisen näyteikkuna.
- liikenneympäristö on toimiva, turvallinen ja esteettinen.
- viherympäristö on esteettinen ja tarjoaa luonnonläheisiä elämyksiä.
- ranta on virkistävä luonnon ja ihmisen kohtauspaikka.

Sykettä ja sinfoniaa kaupunkikeskustassa Järvenpään vuonna 2001 - 2002 toteutetusta kävelykatu "Jannesta" on muodostunut kaupunkilaisten olohuone, joka varsinkin kesällä täyttyy monista tapahtumista. Kävelykadun suunnittelussa kantavana teemana oli Sibelius ja hänen musiikkinsa eri väreinä. Kadulla on muun muassa väriaukioita, katoksia ja soivia penkkejä. Kadun pääsuunnittelijat olivat arkkitehti SAFA Arja Sippola ja maisema-arkkitehti MARK Sari Knuuti Suunnittelukeskus Oy:stä. Kuvanveistäjä Pekka Jylhän suunnittelemat siniset lintuveistokset kuvaavat Sibeliuksen rakastamia joutsenia.

Tammisaaren kävelykatu, Raasepori

Työkalupakki

Rakennus- ja puistoinventoinnit, museoviranomaisten neuvonta, paikallishistoriikit, keskusta-suunnitelmat, ylläpitopalkinnot, kaupunkitapahtumat, kävelykadut...

Tulevaisuuden uusmaalaisessa...

historiallisessa kaupungissa nykyihminen kohtaa historian ja tulevan

Esimerkkejä:

Helsingin niemi, Tammisaaren, Loviisan, Porvoon ja Hangon keskustat...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Rakennuskanta ja kaupunkitila ovat valtakunnallisesti ja seudullisesti arvokasta yhteistä kulttuuriomaisuutta.
- Ajallisen kerroksisuuden luoma ominaisilme ja identiteetti tuovat juurevuutta asukkaille ja vetää matkailijoita.
- Rakennusten, katujen, aukoiden ja puistojen historiallinen miljöö luo kehykset elävälle kaupunkikulttuurille.
- Riittävän asukaspuhjan ja monipuolisen ikärakenteen ylläpitäminen voi olla haasteellista.

Tavoitteita:

- Rakennusperintöä arvostetaan viihtyisyys- ja vetovoimatekijänä sekä taloudellisena voimavarana.
- Kaupunkitila säilyy ja kohentuu elävänä asuin- ja palveluympäristönä.
- Mittakaava ja historiallinen henki säilyvät, uudet toiminnot sopeutuvat kulttuurihistorialliseen ympäristöön.
- Energiätehokkuuden huomioon ottaminen korjausrakentamisessa siten, että arvokkaiden rakennusten ominaispiirteet säilyvät.

Toimenpiteitä:

- Rauhoitetaan keskeiset alueet kävelylle ja pyöräilylle.
- Varmistetaan asutokannan sekä palvelujen säilyminen ja lisääminen.
- Ohjataan uudisrakentaminen tukemaan keskustan toimivuutta ja henkeä.
- Noudatetaan kaupungin historiallista mittakaavaa myös uudisrakentamisessa.
- Vaalitaan vanhaa ja arvokasta rakennuskantaa sekä neuvotaan ja ohjeistetaan siinä tehtäviä korjaustöitä.
- Rakennusten ja julkisten tilojen jatkuvaan ylläpitoon suunnataan riittävät resurssit.
- Kerätään ja kerrotaan kaupunkitilaan liittyvää historiaa.

Tulevaisuuden uusmaalainen...

taajamakeskus on yhteinen olohuone

Esimerkkejä:

Hyvinkään, Järvenpään, Karjaan, Klaukkalan, Keravan, Kauniaisten, Kirkkonummen, Askolan, Mäntsälän, Nurmijärven, Nikkilän, Söderkullan, Vihdin taajamakeskukset...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Taajamakulttuuri: julkiset tilat ja kävelyalueet kohtauspaikkoina
- Kävelyalueet, kohtauspaikat
- Lähipalvelut, hyvät liikenneyhteydet
- Ihmisten kohtaaminen helppoa
- Rakennuskanta on usein hajanaista ja autoliikenteen mittakaava hallitsee.
- Taajaman palvelut joutuvat kilpailemaan kaupan suuryksiköiden ja liikennepalveluasemien kanssa.

Tavoitteita:

- Moni-ilmeinen paikalliskulttuuri ja omaleimainen identiteetti.
- Houkuttelevia tiloja kävelylle ja pyöräilylle.
- Rakennusperintö keskustan vetovoimatekijäksi.
- Asumisen ja työskentelyn mahdollisuuksien lisääminen.
- Mittakaavan säilyttäminen uudisrakentamisessa.
- Viihtyisä ja elävä keskusta, jossa monipuoliset palvelut.
- Hyvä asuinympäristö myös lapsiperheille.
- Kestävä energiahuolto ja ekotehokkuuden lisääminen.

Toimenpiteitä:

- Etsitään asukkaiden, yrittäjien ja päättäjien yhteinen tahtotila ja visio keskustan kehittämiseksi, keskustan "idean" kirkastaminen.
- Sovitaan yhteisesti tavoitteet uudis- ja korjausrakentamisen sekä katuympäristöjen, aukoiden ja viheralueiden laatutasosta
- Huolehditaan rakennusten ja yleisten alueiden laadukkaasta ylläpidosta.
- Ohjataan rakentaminen tukemaan keskustan henkeä ja mittakaavaa.
- Lisätään keskustaan myös vanhusten ja nuorten asuntoja, mikä tukee lähipalvelujen ja joukkoliikenteen käyttöä.
- Tarjotaan vuokrattavia tiloja etätyöhön ja pienyrittäjille.
- Huolehditaan edullisten liike- ja harrastustilojen saatavuudesta muun muassa hyödyntäen historiallisia rakennuksia.
- Panostetaan energiatehokkaaseen rakentamiseen.

Hyvinkään keskusta

Työkalupakki

Asemakaavamääräykset, rakennusinventoinnit, paikallishistoriikit, keskustasuunnitelmat, arkkitehtuurikilpailut, keskustavisiot, museoviranomaisten neuvonta, ylläpitopalkinnot, kehittämisstrategiat, kävelykadut, pilottirakennukset, asukkaiden yhteistilat...

Korson keskusta, Vantaa

Työkalupakki

Arkkitehtuuri-, maisema-arkkitehtuuri- ja tontinluovutuskilpailut, asema-kaavamääräykset, rakennustapaohjeet, asukkaiden yhteistilat, korttelisuunnitelmat ja -visiot, keskustasuunnitelmat...

Tulevaisuuden uusmaalainen...

kerrostaloalue on itsenäinen ja elävä kaupunginosa

Esimerkkejä:

Kontula (Helsinki), Koivukylä (Vantaa), Matinkylä (Espoo), Gesterby (Kirkkonummi), Gammelbacka (Porvoo), Kannisto (Kerava), Paavola (Hyvinkää)...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Asukaspohja luo edellytykset lähipalveluille ja joukkoliikenteelle.
- Asuinalueilta on usein hyvät ulkoilumahdollisuudet.
- Asuntokanta on kooltaan ja hintatasoltaan monipuolista.
- Palvelut ja työpaikat ovat pääosiltaan joukkoliikenteellä tavoitettavissa.

Tavoitteita:

- Yhdyskuntien energiaomavaraisuus ja hiilidioksidineutraalisuus.
- Eheä ja toimiva yhdyskuntarakenne.
- Asunnot, työpaikat, palvelut ja virkistysmahdollisuudet sijaitsevat lähellä toisiaan.
- Ympäristö houkuttelee kävelyyn ja pyöräilyyn.
- Historialliset kerrostumat hyödynnetty vetovoimatekijöinä.
- Elävät ja vetovoimaiset kaupunginosakeskustat.
- Rakennettu ympäristö arkkitehtonisesti laadukasta, hyväkuntoista ja energiatehokasta.
- Monikulttuurisuus ja sosiaalinen monimuotoisuus hyödynnetty voimavarana.

Toimenpiteitä:

- Pitäydytään rakentamisessa ensisijaisesti jo käyttöön otetuilla alueilla ja keskitetään täydennysrakentaminen joukkoliikennepysäkkien, etenkin asemien ja rautatieasemien, lähiympäristöön.
- Ohjataan arkkitehtonisesti laadukkaaseen rakentamiseen rakennusjärjestyksissä, kaavamääräyksissä ja rakennustapaohjeissa.
- Huolehditaan rakennushankkeiden korkeatasoisesta arkkitehtuurista ja sopivuudesta kaupunkikuvaan.
- Varataan rakennetun ympäristön jatkuvaan ylläpitoon ja korjaamiseen riittävät resurssit.
- Energiatehokkuutta parannetaan myös peruskorjausten yhteydessä.
- Rohkaistaan taloyhtiöitä ja omakotiasukkaita rakennusten ja pihaympäristöjen jatkuvaan ylläpitoon.
- Edistetään omaehtoista asukastoimintaa muun muassa tarjoamalla asukkaiden käyttöön yhteistä toiminta- ja kokoustilaa.
- Lähiöiden kehittämishankkeet yhteistyössä asukkaiden kanssa.

Tulevaisuuden uusmaalainen... pientaloalue täyttää ihmisten unelmat

Esimerkkejä:

Mankkaa (Espoo), Landbo (Helsinki), Moisioipelto (Lohja), Hornhattula (Porvoo), Monsala (Askola), Peippola (Porvoo), Etelä-Kolsari, Kyrkvalla (Kirkkonummi)...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Korttelit on rakennettu tontti kerrallaan lyhyen ajan sisällä erillisinä hankkeina.
- Rakennusten koko on yleensä osa-alueittain tai kortteleittain samanlainen, mutta rakentamistapa saattaa vaihdella.
- Ympäristö on asukkaiden itse rakentamaa, julkiset investoinnit rajoittuvat katuun ja kunnallistekniikkaan.
- Kullakin asunnolla on erillinen oma piha reviirinään.
- Asuminen on väljää.

Tavoitteita:

- Ekotehokkuuden parantaminen.
- Toimiva joukkoliikenne ja palvelutarjonta.
- Asukkaiden kohtaupaikat.
- Kävely ja pyöräily – hyötyliikkuminen – luontevaa ja turvallista.
- Vahva sosiaalinen verkosto.
- Oma kaupunginosa- tai kyläkulttuuri ja -henki.
- Yhteisöllisyys.

Toimenpiteitä:

- Rakennetaan kaupunkimaisia pientaloalueita.
- Tiivistetään alueiden keskeisiä paikkoja.
- Tehdään kaduista ja teistä viihtyisiä, liitetään ne huolellisesti asuntotontteihin ja toteutetaan niiden yhteyteen kohtaupaikoiksi muun muassa aukioita, leikkipaikkoja, pulkkamäkiä ja koirapuistoja.
- Tarjotaan asukkaille yhteistiloja ja avataan julkisia tiloja harrastus- ja kokoontumiskäyttöön.
- Toteutetaan ekotehokkaita paikallisia ja alueellisia energiaratkaisuja ja parannetaan rakennusten energiatehokkuutta korjausrakentamisessa.
- Rakennetaan alueita yhdistäviä viher- ja virkistysreittejä.

Friisilän Aurinkorinteen pientaloalue, Espoo (Arkkitehtitoimisto Juha Kronlöf & Pauliina Vihinen, Maisema-arkkitehdit Byman & Ruokonen Oy)

Työkalupakki

Rakentamistapaohjeet, rakentamistapaa ohjaavat asemakaavamääräykset, tontinluovutusehdot, arkkitehtuuri- ja maisema-arkkitehtuurikilpailut, rakennusvalvonnan ennakko-opastus ja tuki rakentajille, luvamukaisuuden valvonta, miljöösunnitelmat, asukkaiden yhteistilat...

Nummen kirkonkylä, Nummi-Pusula

Työkalupakki

Kyläosayleiskaavat, kyläsuunnitelmat, kylävisiot, rakentamistapaohjeet, rakentamista ohjaavat asemakaavamääräykset ja rakennusjärjestyksen määräykset, rakennusinventoinnit, rakennusvalvonnan tuki ja ennako-opastus rakennuttajille, aluearkkitehdin ja museoviranomaisen neuvonta, luvamukaisuuden valvonta...

Tulevaisuuden uusmaalainen...

kylä on omintakeinen ja elävä asuinpaikka

Esimerkkejä:

Inkoon Degerby, Karjalohja, Mäntsälän Sälinkää, Nummen kirkonkylä, Raaseporin Bromarv, Pinjainen ja Fiskari, Porvoon Ilola ja Ylike, Pernajan Härkäpää, Lapinjärven kirkonkylä...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Tiivis sosiaalinen yhteisö on rakentunut pitkän ajan kuluessa.
- Kylänraitti on ihmisten kohtauspaikka.
- Paikallisuus korostuu asukkaiden elämäntavassa ja rakentamisen mittakaavassa.
- Kylät ovat sosiaalinen vuorovaikutuksen keskittymiä ja kulttuurimaiseman solmukohtia.
- Kotiseutuhenki on vahva, ja kylä luo identiteettiä myös laajemmalle alueelle.

Tavoitteita:

- Palvelujen ja työpaikkojen turvaaminen.
- Uuden rakentamisen sopeuttaminen kylän henkeen.
- Vanhojen rakennusten säilyttäminen mielekkäässä käytössä.
- Energiatehokkuus ja energiaomavaraisuus.

Toimenpiteitä:

- Sijoitetaan mahdolliset uudet palvelut kuten liikenneasemat vahvistamaan kylän omaa palvelurakennetta ja kyläkuvaa.
- Otetaan kyläläiset mukaan päättämään alueen asioista, esimerkiksi maankäytön muutoksista.
- Säilytetään ja kehitetään kyläkouluja ja muita lähipalveluja.
- Tunnistetaan kyläkuvan kannalta arvokas rakennuskanta ja turvataan sen ylläpito.
- Tuodaan uutta rakentamista ja asuntoja myös kylien keskustoihin.
- Laaditaan osayleiskaavoja, kyläsuunnitelmia, kylävisioita, rakentamistapaohjeita ja asemakaavoja.
- Neuvotaan ja ohjataan täydennysrakentamista ja korjausrakentamista rakennusvalvonnan, maakuntamuseon ja aluearkkitehdin avulla.
- Toteutetaan ekotehokkaita paikallisia ja alueellisia energiaratkaisuja ja parannetaan rakennusten energiatehokkuutta korjausrakentamisessa.
- Tuetaan kylien omaehtoista/asukaslähtöistä ympäristön hoitoa.

Tulevaisuuden uusmaalainen...

maaseutu on elävä ja kulttuuriympäristöstään huolehtiva elinympäristö

Esimerkkejä:

Porvoon-, Mustion- ja Siuntionjokilaaksot, Nummenjoen-Pusulanjoen viljelylaakso, Koskenkylänjokilaakso, Suuren Rantatien kulttuurimaisemat...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Maaseudun peruselinkeinot ylläpitävät maisemaa ja luonnon monimuotoisuutta.
- Elinvoimainen ja kaunis maalaismaisema on viljelijän ylpeys.
- Rakennuskanta on merkittävä osa kulttuurimaisemaa.
- Maaseutu on yhteistä kulttuurista pääomaa ja tärkeä osa maakuntien identiteettiä.
- Maaseutukulttuuri on juurevaa ja pitkäjänteistä.
- Hoidettu kulttuurimaisema on myös vetovoimainen matkailukohde.
- Kaupunkien läheistä maaseutua uhkaa maaseutumaisen arvojen väheneminen maisemakuvaan sopimattoman hajakentämisen vuoksi.

Tavoitteita:

- Elävä ja kaupunkien kanssa vuorovaikutuksessa oleva elinympäristö.
- Kulttuurimaiseman ja rakennuskannan ylläpito.
- Uudisrakentamisen sopeutuminen maisemakuvaan; esteettinen rakennusten ja maiseman vuorovaikutus.
- Pelto-, metsä- ja luontoalueiden säilyminen eheinä.
- Energiaomavaraisuus ja ekotehokkuus.
- Ekotehokas ja luonteva joukkoliikenne, vesihuolto sekä palvelutarjonta.

Toimenpiteitä:

- Laaditaan maa- ja metsätaloutta palvelevia maisemanhoitosuunnitelmia.
- Otetaan maisema huomioon maatalouden harjoittamisessa ja rakentamisessa.
- Annetaan ohjeita maisemakuvaan sopeutuvasta rakentamistavasta yleiskaavassa, rakennusjärjestyksessä ja paikallisissa ohjeissa.
- Keskitetään uudisrakentaminen pääasiassa kyliin.
- Vaalitaan vanhoja arvokkaita rakennuksia ja etsitään niille mielekkäitä käyttötarkoituksia.
- Rohkaistaan paikallista ekologista energiatuotantoa ja energiatehokkaita suunnitteluratkaisuja.
- Maaseutumatkailun edellytyksiä parannetaan muun muassa hyvin opasteilla pyöräily- ja vaellusreitistöillä sekä niiden tukipalveluilla.

Siuntion kulttuurimaisemaa

Työkalupakki

Yleiskaavamääräykset, rakennusjärjestyksen määräykset, paikalliset rakennustapaohjeet, maisemasuunnitelmat maa- ja metsätaloutta varten, rakennusinventoinnit, suunnittelutarveharkinnan ja poikkeamisten lupapolitiikka, rakentamiselle asetetut lupaehtot, riittävä tieto ympäristön arvoista, kulttuuri-maisemaselvitykset, rakennusvalvonnan tuki ja ennako-opastus rakennuttajille, aluearkkitehdin ja museoviranomaisen neuvonta, luvanmukaisuuden valvonta...

Vuosaaren satama, Helsinki

Työkalupakki

Arkkitehtuurikilpailut, rakentamista ohjaavat asemakaavamääräykset, tontin luovutusehdot, ympäristölupaehdot, yritysten ympäristöjärjestelmät ja -strategiat, yhteiset ympäristöklusterihankkeet...

Tulevaisuuden uusmaalainen...

työpaikka-alue on laadun ja osaamisen näyteikkuna

Esimerkkejä:

Teollisuusalueita: Koverhar (Hanko), Porvoon Sköldvik (Porvoo); korkean teknologian alueita: Keilaniemi–Otaniemi (Espoo), Ruoholahti (Helsinki), Aviapolis (Vantaa); logistiikka-alueita: Vuosaaren satama (Helsinki), Kapuli (Mäntsälä); kaupan alueita: Kehä III:n vyöhyke (Vantaa, Espoo)...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Rakentaminen lähtee työn ja tuotannon tarpeista; työpaikka-alueilla näkyy tekemisen jälki.
- Logistiikan ja kaupan alueet sijaitsevat rautateiden ja maanteiden solmukohtissa.
- Toimistoalueilla toimii myös tutkimus- ja kehitysyksiköitä (yksityisiä, julkisia sekä näiden sektorien yhteisiä).
- Vanhojen toimialojen häviäminen jättää rakennuskantaa, jolle on etsittävä uutta käyttöä.
- Toimistoympäristöjen vaatimustaso on kasvanut, ja vanhojen tilojen uudistaminen on kallista.

Tavoitteita:

- Rakennukset on sijoitettu maisemaa, ympäristön mittakaavaa ja luonnetta kunnioittaen.
- Toisiaan lähellä olevat toimialat ja yritykset verkottuvat.
- Tieto- ja joukkoliikenneyhteydet työpaikoilta korkeakoulukeskuksiin toimivat erinomaisesti.
- Teollisen tuotannon alueet ovat ensisijaisesti osa muuta yhdyskuntarakennetta.
- Kullakin alueella on oma tunnistettava profiili.
- Teollisuus- ja tuotantoalueiden suunnittelussa on otettu huomioon, että ne ovat myös monien päivittäistä työympäristöä.

Toimenpiteitä:

- Minimoidaan ympäristöhäiriöt ensisijaisesti alueen sisällä.
- Sijoitetaan toiminta erilleen muusta rakenteesta, mikäli ympäristöhäiriöitä ei kohtuullisin toimin voida estää.
- Varmistetaan toiminnan jatkumisen ja laajenemisen mahdollisuus maankäytön suunnittelussa.
- Luodaan kullekin alueelle oma tunnistettava profiilinsa.
- Varataan ympäristön ja arkkitehtuurin laatuun riittävät resurssit.
- Laaditaan työpaikka-alueiden ympäristöstä kokonaisuunnitelmia.
- Syntyneet maisemavauriot korjataan.
- Yhdistetään kauppaa, toimistoja ja asumista eläväksi kaupunkiympäristöksi.
- Luodaan hyvät tieto- ja joukkoliikenneyhteydet työpaikoilta korkeakoulukeskuksiin.
- Työmatkapyöräily otetaan huomioon.

Tulevaisuuden uusmaalainen...

liikenneympäristö on toimiva, turvallinen ja esteettinen

Esimerkkejä:

Maantiet ja kadut, rautatiealueet, asemat, liityntäpysäköintialueet, liikenteen melusuoja-alueet, satamat, lentokentät...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Tieliikennealueet suunnitellaan ja toteutetaan kokonaisuuksina.
- Rautatiealueiden ja asemien kokonaisilme kärsii usein eri toimijoiden puutteellisesta yhteistyöstä.
- Autoliikenteen mittakaavassa suunnitellut eritasoliittymät, pysäkkijärjestelyt sekä liikenneturvallisuuden ja meluntorjunnan vaatimat rakenteet ovat usein jalankulkijalle epämiellyttäviä.
- Tienvarren kirjava mainos- ja informaatiomaailma.

Tavoitteita:

- Yhtenäinen maisemakuva maanomistuksesta riippumatta.
- Liikenteen ja maiseman sekä muun maankäytön vaatimusten yhteensovittaminen.
- Liikenneväylien jalankululle ja pyöräilylle sekä muille kaupunkitoiminnoille aiheuttaman estevaikutuksen vähentäminen.
- Kaupunkiseutujen pääväylät tarvittaessa katumaisia, esteettisesti korkeatasoisia liikenneympäristöjä.
- Kuntataajamien liikenneympäristö yhtenäinen, turvallinen ja viihtyisä.
- Viihtyisät pysäkit ja odotustilat sekä toimivat liityntäpysäköintialueet; myös polkupyörille riittävästi turvallisia säilytyspaikkoja.
- Matkakeskusten ja rautatieasemien hyödyntäminen liikenteen, kauppa- ja vapaa-ajan keskittyminä.

Toimenpiteitä:

- Laaditaan liikennealueille maanomistajien yhteisiä toteutus- ja hoitosuunnitelmia; sovitaan liikennealueiden yhtenäisestä hoidosta maanomistajien kesken.
- Laaditaan tie- ja ratasuunnittelulle omat sektorikohtaiset arkkitehtuuriohjelmat, jossa tutkitaan näiden alueiden kehittämisen ja hoidon erityispiirteitä.
- Käytetään liikenteen vaatima tila tehokkaasti huomioimalla suunnittelussa ajoneuvoliikenteen lisäksi jalankulku, pyöräily ja julkinen liikenne.
- Kehitetään suunnitteluohjeita ja mitoitusvaatimuksia ottamaan nykyistä joustavammin huomioon ympäristön ominaispiirteet.
- Yhdistetään liikenteen ja sen vaatimien alueiden suunnittelu saumattomaksi muun maankäytön suunnittelun kanssa.
- Lisätään ympäristötaidetta.

Mäntsälän asema

Työkalupakki

Maisema mukaan yleissuunnitelmiin, arkkitehtuurikilpailut, asemakaavamääräykset, yhtäkainen katutilojen ja muun maankäytön suunnittelu, ympäristön investoinneille ja ylläpidolle riittävät määrärahat, historialliset selvitykset ja tiehistoriikit, kilpailut liikenteen ja maankäytön yhteisten innovaatioiden kehittämiseksi...

Nuuskio, Vihti

Työkalupakki

Inventoinnit, viher- ja virkistysverkoston kokonaissuunnitelmat, kaupunkipellot paketista viljelykseen, riittävät hoitoresurssit, vaellus- ja ratsastusreitit...

Tulevaisuuden uusmaalainen...

viherympäristö on esteettinen ja luonnonläheinen elämys

Esimerkkejä:

Helsingin keskuksuisto, Hangon kansallinen kaupunkipuisto, vanhan Porvoon puistikot, Tapiolan viheralueet, Nuuskion ja Sipoonkorven erämaa-alueet, Kopparnäs (Inkoo)...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Viherympäristön kirjo ulottuu kaupunkipuistikoista erämaa-alueisiin.
- Rakennettuja virkistysalueita ovat mm. liikunta- ja leikkipaikat sekä venesatamat.
- Taajamien läheiset maa- ja metsätalousalueet ovat yleisimmin käytettyjä viheralueita kaupunkikeskustojen ulkopuolella.
- Rakennetun ympäristön sisällä olevat pienetkin viheralueet tärkeitä asukkaiden luontokokemuksen kannalta.
- Taajama-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä metsän tai pellon virkistysellinen ja maisemallinen arvo voi olla tuotannollista arvoa merkittävämpi.
- Viheralueiden hoito vaikuttaa rakennetun ympäristön kokonaisilmeeseen.

Tavoitteita:

- Helppo saavutettavuus.
- Yhtenäisen virkistysreitistön ja kattavan ekologisen verkoston luominen.
- Virkistyskäytön sekä muun moninaiskäytön ja maanomistuksen yhteensovittaminen.
- Maisemakuvallisen arvon kohottaminen.
- Viheralueiden selkeä rajaus ja reuna-alueiden suojeleminen rakentamiselta.
- Rakennettujen alueiden sisällä riittävästi viheralueita, mm. tulva-alueina.
- Käyttö opetuskohteena: arboretumit ja luontopolut, lintutornit.

Toimenpiteitä:

- Laaditaan kuntakohtaisia ja ylikunnallisia kokonaissuunnitelmia, joissa määritellään viheralueverkosto ja keskeiset virkistysyhteydet.
- Inventoidaan historialliset puutarhataiteen kohteet osaksi rakennusperintöä.
- Hoidetaan taajamien metsä- ja peltoalueita virkistys- ja maiseman arvoihin perustuen.
- Kehitetään suunnittelu- sekä ylläpitomenetelmiä laadukkaiden virkistysreittien, näköala- ja ja levähdyspaikkojen toteuttamiseksi.
- Ohjataan virkistyskäyttö niin, että se ei haittaa ekologiaa ydinalueita ja yhteyksiä.
- Käytetään laiduntavia eläimiä viheralueiden hoidossa.

Tulevaisuuden uusmaalainen...

ranta on virkistävä luonnon ja ihmisen kohtauspaikka

Esimerkkejä:

Porvoon, Sipoon, Pernajan ja Tammissaaren saaristot, Hiidenvesi ja Lohjanjärvi...

Tunnusomaisia piirteitä:

- Huolimatta paikoin taajasta loma-asutuksesta rantojen yleisvaikutelma on luonnonvarainen.
- Rannat ovat houkuttelevia asumisen ja virkistyksen alueita.
- Rantojen luonnonkauneus ja harrastusmahdollisuudet ovat tärkeä matkailuvaltti.
- Rannoilla luonnon monimuotoisuus on runsaimmillaan.
- Ainutlaatuista huvila-, asumis- ja elinkeinokulttuuria.

Tavoitteita:

- Luontoarvojen, yleisen virkistyksen ja loma-asutuksen tasapaino.
- Rantarakentamisen sovittaminen maisemaan, ruoppausten rajoittaminen ja ohjaaminen, rantapuuston varjelu.
- Tulvavaaran huomioon ottaminen rantarakentamisessa.
- Yhtenäisesti jatkuvat yleiset rantareitit.

Toimenpiteitä:

- Laaditaan rantarakentamisen mitoitusohjeita ja liitetään ne kunnan rakennusjärjestykseen.
- Laaditaan ranta-alueille hoito- ja käyttösuunnitelmia.
- Huomioidaan maisemakuva ja luontoarvot rantojen käsittelyssä.
- Kehitetään saaristolais- ja muiden rantakyläien asumista ja elinkeinoja perinteistä maisemaa ja rakennustapaa kunnioittaen.
- Ohjataan uudisrakentamisen rakennustapaa ja sijaintia rakennusjärjestyksessä ja lupaharkinnassa.
- Otetaan maisemakuva huomioon väylien ja venepaikkojen sijoittamisessa.

Hangonkylä, Hanko

Työkalupakki

Maisema, rakennustapa ja rannan käsittely ranta-asemakaavoituksessa, rannan hoito- ja käyttösuunnitelmat, saariston kyläsuunnitelmat, rantamaisemasuunnitelmat, ympäristölupaehdot...

MILLAINEN KÄVELYTIE MUSTIJOEN RANNASSA VOISI OLLA?

Pornaisten kunnan koululaiset esittelivät ideoitaan Mustijoen rantaan rakennettavasta kävelytiestä Pornaisten Kirkonkylänseudun asukas- ja kyläyhdistyksen POKS:in osastolla Pornaisten syysmarkkinoilla syksyllä 2002.

Työ jatkuu kunnissa

Kunnat ovat avainasemassa rakennetun ympäristön kehittämisessä. Kunnilla on asiantuntemus, taito ja tahto parantaa asukkaidensa viihtyvyyttä.

Vetovoimainen ympäristö on kunnan käyntikortti matkailijoille ja yrityksille. Kunnan identiteettiä ei voi määrätä ulkoa. Tarvitaan asukkaiden, päättäjien ja ammattilaisten yhteinen ponnistus niiden tavoitteiden sopimiseksi, jolla rakennettua ympäristöä kehitetään. Luonteva tapa on laatia kuntaan oma arkkitehtuuripoliittinen ohjelma eli apoli, joka toimii osana kunnan strategiaa ja kertoo, millä tavoin kuntaa halutaan rakentaa.

Arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa on sanottu myös arkkitehtuurin yleiskaavaksi tai kuvaukseksi kunnassa noudatettavasta rakentamisen kulttuurista. Kevyimmillään se koostuu yhteen valtuustoseminaariin tai ohjattuun luottamusmiesten keskusteluun, jonka perusteella kirjataan rakennettua ympäristöä koskevat kunnan strategiset tavoitteet yhteiseksi julkilausumaksi. Riippuen kunnan tarpeista ja resursseista työtä kannattaa kuitenkin syventää liittämällä sitä valmistelevaan vaikkapa asukasiltoja, lehtikeskusteluja, haastatteluja, internet-kyselyjä ja asiantuntijakuulemisia sekä laajentamalla sitä useisiin luottamusmieskäsittelyihin. Useat suomalaiset kaupungit ja kunnat, Jyväskylä ja Oulu ensimmäisinä, Uudellamaalla Vantaa ovat jo laatineet omat arkkitehtuuripoliittiset ohjelmansa. Ohjelmat on järkevää sitoa osaksi kunnan strategiaa.

Ohjelma voi koskea koko kuntaa, tietyn tyyppisiä ympäristöjä (esimerkiksi taajamia, ranta-alueita tai maaseutualueita) tai yhtä erityisen omaleimaista suunnittelualuetta. Jälkimmäisessä tapauksessa arkkitehtuuripoliittinen ohjelma voi lähentyä alueellista rakennustapaohjetta.

Tulevaisuuden uusmaalainen kunta

- laatii oman arkkitehtuuripoliittisen ohjelman yhteistyössä asukkaiden ja päättäjien kanssa.
- liittää laatimansa arkkitehtuuripoliittisen ohjelman osaksi kunnan strategiatyötä.
- seuraa arkkitehtuuripoliittikkansa toteutumista.
- tarkistaa ohjelman ajanmukaisuuden säännöllisesti, esimerkiksi kerran valtuustokaudessa.

Kunnan oma apoli on helppolukuinen ja luettu

Kunnan oma arkkitehtuuripoliittinen ohjelma voidaan tehdä esimerkiksi seuraavasti:

Aloitus

- Asetetaan työlle ohjausryhmä ja valitaan työlle projektinvetäjä, joka valmistelee työohjelman, aikataulun ja budjetin.
- Tiedotetaan työn aloittamisesta paikallisia tiedotusvälineitä.

Keskustelu

- Kerrotaan apolityön tarkoituksesta ja tavoitteista esimerkiksi lehdistön tai kunnan internet-sivujen välityksellä.
- Kerätään kunnan asukkailta, päättäjiltä, viranhaltijoilta, yrityksiltä ja yhteisöiltä näkemyksiä ja toiveita kunnan rakennetun ympäristön nykytilasta ja kehittämisestä. Tämä voi tapahtua esimerkiksi yleisötilaisuuden, internet- tai postikyselyn, valtuustoseminaarin, paikkatietoa hyödyntävän ns. pehmo-GIS -sovelluksen, kylä- tai kaavakävelyjen avulla.

Yhteenvedo

- Kootaan saatu aineisto helppolukuseksi tiivistelmäksi, josta ilmenee kuntalaisten ja muiden toimijoiden näkemys rakennetun ympäristön kehittämisestä.
- Laaditaan aineiston perusteella kunnan yhteiset tavoitteet ja esitetään käytännön toimenpiteet näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Päätöksenteko

- Saatetaan kunnan arkkitehtuuripoliittinen ohjelma kunnanvaltuuston vahvistettavaksi.
- Sidotaan se osaksi kunnan muuta strategiatyötä.
- Tehdään päätös tavoitteiden soveltamisesta ja käytännön toimenpiteiden käynnistämisestä.
- Sovitaan millä tavoin tavoitteita päivitetään ja niiden toteutumista seurataan.

Tiedotus

- Kerrotaan arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa päätetyistä suuntaviivoista asukkaille, maanomistajille ja kunnassa toimiville yrityksille.
- Suunnataan tiedotus erityisesti kunnan alueelle rakentaville asukkaille ja yrityksille sekä rakennusten suunnittelijoille

Seuranta

- Sovitaan arkkitehtuuripoliittinen ohjelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteutusvas-
tuista kaavoittajien, yleisten alueiden ja kunnallistekniikan suunnittelijoiden sekä muiden kunnassa toimivien viranomaisten kesken.
- Arvioidaan ohjelman toteutumista sekä päivitystarvetta esimerkiksi valtuustokausit-
tain.

Laitakaupungin laatu ei kelpaa vantaalaisille.

Vantaan kaupunginvaltuusto hyväksyi Vantaan arkkitehtuuristrategian kesäkuussa 2006. Sen laatiminen oli ensimmäisiä vuoden 2004 alusta muodostetun Vantaan maankäyttö- ja ympäristötoimen yhteistyöprojekteja. Uuteen organisaatioon oli kerätty ympäristön suunnitteluun, rakentamisen ohjaamiseen ja rakentamiseen liittyvät tulosalueet. Arkkitehtuuristrategiatyöhön osallistuivat myös Vantaan tilakeskuksen sekä sivistystoimen edustajat.

Vantaalla arkkitehtuuristrategian valmistelua varten perustettiin ideointiryhmä, joka kokoontui kymmeniä kertoja työn kuluessa. Henkilökunnalle järjestettiin seminaareja, joissa alustusten pohjalta keskusteltiin aiheesta sekä tehtiin käytännön ryhmätöitä. Arkkitehtuuristrategia oli myös luonnoksena kommentoitavana intranetissä.

Vantaan arkkitehtuuristrategiasta jäi pois lukuisia konkreettisia ehdotuksia toteuttamistoimenpiteistä. Ne ovat kuitenkin olennainen osa strategian käytäntöön saattamista, ja ne otetaan Vantaalla huomioon eri tulosalueiden toimintaa kehitettäessä. Arkkitehtuuristrategia haluttiin tehdä myös ulkoasultaan havainnolliseksi ja kiinnostavaksi: valokuvat kertovat Vantaan nykytilanteesta - ympäristön hoidon ja kehittämisen lähtökohdasta.

Linkkejä

Arkkitehtuuripolitiikka Suomessa ja Euroopassa: www.apoli.fi
www.kulttuuri.net/kulttuurilinkit/arkkitehtuuri
EU:n kulttuurisivut/ arkkitehtuuri: http://ec.europa.eu/culture/portal/activities/architecture/archi_en.htm
Hyötytietoa asumisesta ja rakentamisesta: www.asuntotieto.com
Uudenmaan ympäristökeskus: maankäyttö ja rakentaminen, kulttuuriympäristöt: www.ymparisto.fi
Maankäyttö- ja rakennuslaki: www.finlez.fi
opas maankäyttö- ja rakennuslain ymmärtämiseen: <http://arkisto.sll.fi>
Maaseutu ja perinnemaiseman suojelu: [www.sll.fi /toiminta/maaseutu](http://www.sll.fi/toiminta/maaseutu)
Museovirasto, rakennusperintötietoa: www.nba.fi , www.rakennusperinto.fi
Opetushallitus, www.edu.fi/projektit/tammi/
Rakennusalan tietopalvelu: www.rakennustieto.fi
Rakennusperinteen ystävät: www.tuuma.net
Suomen arkkitehtiliitto SAFA: www.safa.fi
Suomen maisema-arkkitehtiliitto: www.m-ark.fi
Suomen kotiseutuliitto: www.suomenkotiseutuliitto.fi/
Suomen kylätoiminta ry: www.maaseutuplus.net
Suomen rakennustaiteen museo: www.mfa.fi
Porvoon Wanha Rautakauppa: www.porvoonwanharautakauppa.fi
Rakennusapteekki, Billnäs: www.rakennusapteekki.fi
Talotori, luonnonmukaisen rakentamisen tietopankki www.talotori.net
Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo: www.raasepori.fi/museo
Keski-Uudenmaan maakuntamuseo: www.helsinginkaupunginmuseo.fi/maakuntamuseo
Itä-Uudenmaan maakuntamuseo: www.porvoonmuseo.fi
Päijät-Hämeen maakuntamuseo: www.lahdenmuseot.fi
Espoon kaupunginmuseo: www.espoonkaupunginmuseo.fi
Helsingin kaupunginmuseo: www.helsinginkaupunginmuseo.fi
Vantaan kaupunginmuseo: www.vantaa.fi/kaupunginmuseo/
Uudenmaan liitto, kulttuuriympäristö, maakuntakaava, maakuntaohjelma ym.: www.uudenmaanliitto.fi
Itä-Uudenmaan liitto, kulttuuriympäristö, maakuntakaava, maakuntaohjelma ym.: www.ita-uusimaa.fi
Itä-Uudenmaan rakennusuojelusäätiö Salvus, Porvoon vanha rautatieasema (korjausrakentamisneuvontaa)
Rakennustekniikan keskus: www.rakennustekniikakeskus.fi

Julkinen rakennus alueen identiteetin luojana

Viikin Infokeskus Korona on Helsingin yliopiston Viikin kampuksen vuonna 1999 valmistunut päärakennus, johon on koottu kaikki maatalous-metsätieteellisen ja osin matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan laitospöytäkirjat yhdeksi suureksi tiedekirjastoksi. Rakennuksessa toimii myös tiedekunnan ja kampuksen hallinto sekä alueen tärkeimmät opetus- ja juhlatilat sekä Helsingin kaupunginkirjaston sivukirjasto. Tiedekirjaston ja julkisen kirjaston toiminta samassa rakennuksessa luo mahdollisuuksia opiskelijoiden ja lähiympäristön asukkaiden yhteisen kohtauspaikan syntymiselle.

Infokeskus Korona sai Helsingin rakennuslautakunnalta "Rakentamisen Ruusun" vuonna 1999.

ARK-house Arkkitehdit Oy/ Arkkitehdit Hannu Huttunen, Markku Erholtz, Pentti Kareoja.

Suomen Arkkitehtiliiton (SAFA) perustama SAFA-palkinto myönnettiin syksyllä 2002 Helsingin yliopiston tekniselle osastolle esimerkillisestä ja historiallisista arvoja kunnioittavasta rakennuttamisesta. Palkinto on tunnustus yhteisölle, joka toiminnallaan edistää laadukkaan elinympäristön syntymistä.

Helsingin yliopiston vaalittavana on ainutlaatuisen arvokas osa Suomen kansallisesta rakennusperinnöstä. Yliopisto on hoitanut ydintään, keskustakampusta, arvokasrakennuksia kunnioittaen. Toimintojen muuttuessa tarpeelliset korjaukset ja parannukset on toteutettu hienovaraisesti paikan henkeä arvostaen.

Palkitsijoiden mukaan myös Meilahden, Kumpulan ja Viikin kampus on rakennettu Engelin hengessä, korkeatasoisena arkkitehtuurin keinoin. Näillä alueilla on luotu kestävä ja viihtyisää, jatkuvasti muuttuvien käyttötarpeiden mukaan joustavaa opiskelu- ja työympäristöä.

Yliopisto on käyttänyt arkkitehtuurikilpailuja tehokkaasti uusien ratkaisujen hakemiseen ja vaihtoehtojen tutkimiseen. Valituilla ratkaisuilla on vähennetty rakennuksen elinkaaren aikaisia päästöjä ja kustannuksia. Yliopiston tekninen osasto on esimerkillinen kulttuuritietoinen rakennuttaja. Se vaalii rakennusperintöään ja luo samalla uutta, kestävää rakennuskulttuuria. Tämä vastaa hyvin valtioneuvoston hyväksymiä arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa ja rakennusperintöstrategiaa.

Näkymä Viikinkaareltä.; vasemmalla sininen infokeskus Korona, seuraava rakennus on vuonna 1995 valmistunut Viikin Biokeskus 1.

Uuden käytön löytäminen vanhalle tehdasrakennukselle on osoittautunut tehokkaaksi turvaksi teollisuuden kulttuuriperinnölle. Sörnäisten rantatien Kokos Oy:n tehdasrakennus valmistui arkkitehti Albert Nybergin suunnittelemana vuonna 1912. Rakennus oli tyhjiillään 1990-luvulla ja sitä uhkasi purkaminen.

Rakennuksen säilyminen varmistui vasta, kun se päätettiin poikkeusluvalla korjata Teatterikorkeakouluksi. Tärkeinä pidettiin mm. lasikatteisen sisäpihan ja sen teräsrakenteiden säilymistä. Keväällä 2000 valmistuneet muutostyöt suunnitteli arkkitehtitoimisto Stefan Ahlman Oy. Kohde sai vuonna 2000 Helsingin rakennuslautakunnan "Rakentamisen Ruusu"-huomionosoituksen.

Ruotsinpyhtään kunta sai vuonna 1990 Suomen Arkkitehtiliiton SAFA-palkinnon ruukkialueen kehittämistä elävänä ja kulttuurihistoriallisia arvoja kunnioittavana miljöökokonaisuutena. Vanhojen miljöiden säilyminen on jatkuvasti uhanalaista, siksi vanhoille rakennuksille on etsittävä uutta käyttöä ja luotava uutta toimintaa ja elämää alueelle.

Helsingin Sörnäisissä, Elannon vanhassa teollisuuskorttelissa sijaitseva Senaatti-kiinteistöjen pääkonttori sijaitsee entisessä, vuonna 1934 valmistuneessa arkkitehti Veikko Leistenin suunnittelemissa vilja- ja juuresvarastossa.

Vuonna 2002 valmistuneet muutostyöt suunnitteli Arkkitehtuuritoimisto Heikkinen-Komonen Oy. Kiinteistön muodonmuutos varastosta korkeatasoiseksi toimitiloiksi on onnistunut esimerkki siitä, kuinka vanhaa kunnioittaen on aikaansaatu uutta, ekologisesti kestävää ja visuaalisesti kaunista. Kohteelle myönnettiin vuonna 2002 Helsingin rakennuslautakunnan vuotuinen "Rakentamisen Ruusu"-huomionosoitus. Kohde palkittiin myös "Vuoden Betonirakenteena".

Porvoon Länsiranta jatkaa vanhan puukaupungin perinteitä: uusi ja vanha kohtaavat toisensa positiivisessa hengessä. Länsirannan puukaupunkialueen ensimmäisen vaiheen Rantapuiston rakentaminen alkoi vuonna 2001, suunnittelijana arkkitehti Mari Matomäki Arkkitehtitoimisto Hedman & Matomäki Oy:stä.

Lohjan kaupungin vuonna 2006 avattu kirjasto on hyvä esimerkki siitä, miten onnistuneesti uusi kirjasto on toiminnallisesti sijoitettu keskeiselle paikalle: kaiken ikäiset lohjalaiset käyttävät sitä ahkeraan. Hankala, ahdas tontti (oli aiemmassa kaavassa AK-tontti, muutettiin kirjastoa varten Y-tontiksi) on hyödynnetty taitavasti ja rakennus edustaa raikkaasti oman aikansa arkkitehtuuria. Se täydentää samalla keskiaikaisen kirkon ympärille kaupungin kehittämää kulttuurikampusta. Kirjaston on suunnitellut arkkitehtitoimisto Lahdelma & Mahlamäki Oy yleiseen arkkitehtikilpailuvoittoon perustuen.

Bromarvin Marttayhdistys rakennutti Raaseporin Bromarviin ekokylän. Lähtökohta kylän perustamiselle vuonna 2003 oli saada Bromarviin kipeästi tarvittavia vuokra-asuntoja vanhuksille ja nuorille perheille. Kylän suunnitteli arkkitehti Bruno Erat. Talot on rakennettu lähisuodulta saaduista materiaaleista kuten puusta ja kierrätysosista. Lämpöeristeinä on käytetty selluvillaa. Ilmanvaihto on painovoimainen. Jätevesi erotellaan ja puhdistetaan osin itse biologisin menetelmin. Lämpöenergia tuotetaan omassa lämpökeskuksessa aurinkokeräimillä ja puuhakkeella.

Käsitteitä

Arkkitehtuuripolitiikka (vakiintunut lyhenne: apoli)

Arkkitehtuuripolitiikalla tuetaan hyvän rakennetun ympäristön syntyä ja vaalimista. Toiminnan kannustimena ja tähtäimenä on viisaasti uudistuva, ajallisesti ja henkisesti monikerkoinen rakennettu ympäristö, joka nostaa asukkaidensa elämänlaatua ja itsetuntoa sekä innoittaa kulttuurista ja taloudellista toimintaa.

Arkkitehtuuripolitiikka nousi kansainväliseksi ilmiöksi 1980- ja 1990-luvun Euroopassa. Sitä vauhdittivat nopean kansainvälistymisen ja talouden avautumisen aktiivinen kansalaistoiminta hyvän ympäristön puolesta sekä valtioiden tarve kilpailukykyisä ja identiteettinsä vahvistamiseen. Pyrkimys kestävään kehitykseen on voimistanut ympäristön tasapainoista rakentamista ja hoitoa edistävien linjausten kysyntää. Yli puolella EU:n jäsenmaista on kansallinen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma ja uusia ohjelmia valmistuu tasaiseen tahtiin.

Suomi kuuluu arkkitehtuuripoliittisten ohjelmien pioneeri-maihin. Kansallista arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa valmisteltiin kahdessa opetusministeriön asettamassa toimikunnassa vuosina 1996–1997 ja se hyväksyttiin valtioneuvostossa 17.12.1998. Ohjelma on julkaistu suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, ranskaksi ja saksaksi valtion rakennustoimikunnan ja Suomen arkkitehtiliiton yhteistyönä.

Suomen kansallinen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma kohdistettiin ennen kaikkea julkisille toimijoille, joiden merkivaikutuksen haluttiin heijastuvan myös muuhun yhteiskuntaan. Ohjelma linjasi 24 toimenpiteen muodossa yleiset tavoitteet maamme rakennusvarannon arvon ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi, rakennusperinnön vaalimiseksi, korkeatasoisen uudisrakentamisen edistämiseksi ja kansainvälisen kilpailukykyyn parantamiseksi.

Ohjelmalla on ollut suuri esimerkkivaikutus kunta- ja alue-tason omaehtoisten arkkitehtuuripoliittisten ohjelmien syntymiselle. Sitä on myös käytetty mallina muiden eurooppalaisten maiden ohjelmien laadinnassa. Parhaillaan on käynnissä vuoden 1998 ohjelman ajanmukaistaminen, jonka odotetaan päättyvän vuoden 2010 lopulla uuden ohjelman julkistamiseen. (Lähde: www.apoli.fi)

Rakentamisen kulttuuri (Baukultur)

Rakentamisen kulttuuri on kaikkien suunnitteluun ja rakentamiseen vaikuttavien kulttuuristen, taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten näkökohtien summa. Toimivien ja hyvin suunniteltujen kaupunkitilojen ja infrastruktuuriverkkojen luominen ja turvaaminen on tehtävä, johon valtion, alue- ja paikallisviranomaisten sekä kansalaisten ja yritysten on yhdessä osallistuttava. (Lähde: EU:n kestävää kaupunkikehitystä käsittelevä Leipzigin peruskirja 2007)

Arkkitehtuuri

Arkkitehtuuri on rakennettua ympäristöä ja rakennustaidetta, joka on tehty rakennuksista ja niitä ympäröivistä tiloista sekä maisemista.

Arkkitehtuuri heijastaa vallitsevaa kulttuuria ja ilmentää kun-kin aikakauden esteettisiä ja aatteellisia virtauksia. Vitruviusen määritelmän mukaan arkkitehtuurissa pitää pyrkiä kolmeen päämäärään: venustas, firmitas utilitas (kauneus, kestävyys, käyttökelpoisuus).

Arkkitehtuurin opetus

Suomessa annetaan arkkitehtuurin opetusta kolmessa yliopistossa: Helsingin teknillisessä korkeakoulussa, Tampereen teknillisessä yliopistossa ja Oulun yliopistossa.

Opetus jakautuu arkkitehtuurin perusteisiin, historiaan ja teorian, asunotosuunnitteluun sekä yhdyskunta- ja kaupunkisuunnitteluun. Lisäksi Otaniemessä on maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma, jossa annetaan opetusta maisemasuunnittelussa, maisemarakentamisessa sekä maisemansuojelussa ja hoidossa.

Kulttuuriympäristön käsitteitä

(lähde: www.rakennusperintö.fi)

Yleisiä käsitteitä

Arvo ja merkittävyys

Rakennetun kulttuuriympäristön ja kulttuurimaisemien arvoa määriteltäessä puhutaan mm. historiallisista, rakennushistoriallisista, arkkitehtonisista, rakennusteknisistä, taiteellisista ja maisemallisista arvoista. Kohteen arvon määrittämisessä (arkkikielissä myös arvottaminen) käytetään vakiintuneita kriteerejä. Alueiden ja kohteiden hoito ja suojelu perustuu tunnistettuihin arvoihin ja niiden valtakunnalliseen, maakunnalliseen tai paikalliseen merkittävyyteen.

Inventointi

Inventointi on järjestelmällistä tiedon hankintaa ja tallentamista maisemasta, rakennetusta ympäristöstä, muinaisjäänneksistä tai perinnebiotoopeista. Siinä kerätään, järjestetään ja tuotetaan tietoa esim. kulttuuriympäristön nykytilasta ja siihen johtaneista syistä. Inventointi jakautuu tiedon kokoamiseen esim. kirjallisuudesta, rekistereistä ja muusta arkistomateriaalista, sen täydentämiseen maastotarkastusten pohjalta ja tulosten raportointiin.

Kansallisuusomaisuus

Valtion talousarvioista annetun asetuksen 66 §:n mukaan kulttuuri- ja luonnonperintöä oleva valtion omaisuus, jonka omistuksen ensisijaisena tarkoituksena on omaisuuden säilyminen ja säilymisen turvaaminen.

Käsitettä on käytetty myös yleismerkityksessä haluttaessa ilmentää jonkin kohteen erityistä merkittävyyttä. Tällöin käsite ei viittaa mihinkään määritelyyn kohdejoukkoon.

Kriteeri

Seikka tai ominaisuus, jonka perusteella jokin voidaan erottaa muista, todeta tai todistaa oikeaksi; ratkaiseva tunnusmerkki. Rakennusten ja rakennetun kulttuuriympäristön määrittelyssä käytetään kriteerejä kuten tyypillisuus, harvinaisuus, monipuolisuus (kulttuurihistorialliset kerrokset), säilyneisyys, alkuperäisyys.

Kulttuuriperintö

Kulttuuri-perintö on ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntyneitä henkistä ja aineellista perintöä. Aineellinen kulttuuri-perintö voi olla joko irtainta (esim. kirjat ja esineet) tai kiinteää (ks. esim. rakennusperintö).

Kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristö on yleiskäsite. Sillä tarkoitetaan ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kulttuuriympäristöön liittyy myös ihmisen suhde ympäristöönsä ennen ja nyt; sille annetut merkitykset, tulkinnot ja sen erilaiset nimeämiset. Tarkemmin kulttuuriympäristöä voidaan kuvata käsitteillä kulttuurimaisema ja rakennet-

tu kulttuuriympäristö. Kulttuuriympäristöön kuuluvat myös muinaisjäänneksiset ja perinnebiotoopit.

Selvitys

Alueen tai kohteen historian, ominaisuuksien, toiminnan tai fyysisten piirteiden muutosten kuvaamista ja selvittämistä mm. maastokäynteihin ja arkistolähteisiin perustuen. Selvitys sisältää yleensä johtopäätöksiä ja yhteenvedoja alueiden tai kohteiden arvosta (esim. maisemaselvitys, rakennushistoriallinen selvitys, kaavojen edellyttämät selvitykset).

Maiseman käsitteitä

Eurooppalainen maisemayleissopimus

Euroopan neuvoston vuonna 2004 kansainvälisesti voimaan tullut maisemansuojelua, -hoitoa ja –suunnittelua koskeva yleissopimus. Käytetään lyhennystä Euroopan maisemasopimus tai Finrenzen sopimus 2000. Sopimuksessa käytettyjen käsitteiden sisältö vastaa tässä käytettyjä Suomessa vakiintuneita käsitteitä.

Kansallismaisema

Kansallismaisemaa käytetään usein kuvaamaan tunnetuimpia maisemakohteita, joilla on voimakas symboliarvo. Käsitteellä kansallismaisema ei ole virallista asemaa. Kansallismaisemiksi mielletty alueet ovat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja / tai valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä.

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueella sijaitsevat kansallismaisemat ovat: merellinen Helsinki, Porvoon jokilaakso ja Vanha Porvo, Tapiola, Snappertunanjoki – Fagervik ja ent. Pohjan, nyk. Raaseporin ruukit (Billnäs, Fiskars, Antskog ja Äminnefors).

Maakunnallisesti merkittävä maisema

Asiantuntijaviranomaisten määrittelemä maakunnallista ominaisuutta ja maakunnallisia erityispiirteitä ilmentävä maisema.

Maamerkki

Luonnonelementti tai ihmisen toiminnan tulos, joka erottuu muusta ympäristöstä joko sijaintinsa (vrt. maisemarakenne), visuaalisen hahmotettavuuden/ ominaisuuden (vrt. maisemakuva) tai siihen liitetyn merkityksen vuoksi. Tyypillisiä maamerkkejä ovat kalliot, kirkot ja muut korkeat rakennukset.

Maisema

Muodostuu elollisista ja elottomista tekijöistä sekä ihmisen tuotamasta vaikutuksesta, jotka ovat ns. maiseman perustekijöitä, niiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä maiseman visuaalisesti hahmotettavasta ilmiöstä, maisemakuvasta.

Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen mukaan maisema tarkoittaa aluetta sellaisena kuin ihmiset sen mieltävät ja jonka ominaisuudet johtuvat luonnon ja/ tai ihmisen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta.

Maisema-alue, luonnonsuojelulain nojalla perustettu

Luonnonsuojelulain 32-33 §:n tarkoittama luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi ympäristöministeriön tai alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä perustettu maisema-alue.

Suomen ensimmäinen valtakunnallinen maisema-alue perustettiin kesällä 2007 Raaseporin Skärlandetiin, joka on edustava Suomenlahden rannikoseuden pienipiirteisen ja monivivahteisen sisäsaariston kulttuurimaisema.

Maisemanhoito

Yleiskäsitteenä käytetään tarkoitamaan maiseman säilyttämissä ja kehittämiseksi tarvittavaa tutkimus- ja selvitystoimintaa, suunnittelua sekä hallinnon toimenpiteitä. Tällä tarkoitetaan samaa kuin maankäyttö- ja rakennuslain 39 §:ssä ja 54 §:ssä yleiskaavan ja asemakaavan sisältövaatimuksessa oleva maiseman vaaliminen. Konkreettisemmin sillä tarkoitetaan maisemahoitotoita, kuten vesakon raivaus.

Maiseman sietokyky

Tarkoitetaan sitä, kuinka paljon maisemarakenne, maisemakuva tai erilliset maiseman perustekijät voivat muuttua menettämättä ominaispiirteitään.

Maiseman solmukohta

Useiden maiseman perustekijöiden leikkauspiste tai kohtauspaikka.

Maisemarakenne

Muodostuu maiseman perustekijöiden keskinäisestä suhteesta ja vaihtelusta, jossa maiseman solmukohdat ja maamerkit jäsentävät maisemaa.

Maisematila

Tila, jonka muodostavat maiseman perustekijät ja niiden keskinäiset suhteet. Maisematilat voivat olla selkeästi rajoittuvia tilakokonaisuuksia tai laajoa rajautumattomia avoimia alueita. Maisematilat voivat muodostaa tilasarjoja.

Maisematyyppi

Maisemaa voidaan tyypitellä luonnonmaisemaksi ja kulttuurimaisemaksi sen mukaan, onko maisema ensisijaisesti luonnonelementtien tai ihmisen toiminnan tulosta. Tämän lisäksi maisemaa voidaan tyypitellä esimerkiksi maisemarakenteen, maisemakuvan, maankäytön, kulttuuripiirteiden, luonnonpiirteiden jne perusteella. Yleisiä maisematyyppejä ovat esim. kaupunki-, saaristo-, järvi- ja maatalousmaisema.

Maisemavaurio

Tapahtumasta tai toimenpiteestä aiheutunut maisemarakenteen ominaispiirteiden tai maisemakuvan laadun heikentyminen. Maisemavauriot voivat olla pysyviä, ajan myötä korjaantuvia tai maisemoinnilla korjattavissa.

Perinnemaisema ja perinnebiotooppi

Perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen muovaama alue, jonka historialliset piirteet ovat säilyneet. Perinnemaisemia ovat esimerkiksi niityt ja hakamaat ja niiden käyttöön liittyvät rakenteet ja rakennelmat. Kulttuuri- ja perinnemaisema -käsitteet ovat osin päällekkäiset, perinnemaisema on usein melko pienialainen ja osa laajaa kulttuurimaisemaa. Perinnebiotoopeiksi nimetään pääosin niitty- ja laiduntalouden monilajisia luontotyyppejä esim. kuivat ja kosteat niityt, hakamaat ja metsälaitumet.

Reunavyöhyke

Rajaa maisematilaa. Esimerkiksi peltoa rajaavat puut ja muu kasvilisuus muodostavat maisematilan reunavyöhykkeen.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Valtioneuvoston vuoden 1995 periaatepäätöksessä nimetyt 156 aluetta. Nämä alueet ovat valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevassa valtioneuvoston päätöksessä kulttuuriympäristön ja luonnonperintöä koskevissa erityistavoitteissa tarkoitettuja alueiden käytön suunnittelun lähtökohtia.

Uudenmaan ympäristökeskuksen alueelta nimettiin 11 valtakunnallisesti arvokasta maisema- aluetta: Skärlandet (Raasepori); Snapper-tunanjoki-Fagervik (Inkoo, Raasepori); Fiskarsin-Antskogin ja Pohjanpitäjänlahden kulttuurimaisemat (Raasepori); Mustionjokilaakon kulttuurimaisemat (Raasepori); Degerbyn - Pikkalanjoen - Palojoen kulttuurimaisemat (Inkoo, Siuntio, Vihti); Nummenjoen-Pusulanjoen viljelylaakso (Nummi-Pusula); Vantaanjokilaakso (Helsinki, Vantaa, Tuusula); Suomenlinna (Helsinki); Porvoonjokilaakso (Porvoo, Askola, Pukkila); Pernajanlahden ympäristö ja Koskenkylänjokilaakso (Perna- ja, Liljendal, Myrskylä); Kymijoen laakso (Ruotsinpyhtää; laakso ulottuu myös Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen alueelle).

Rakennetun kulttuuriympäristön käsitteitä

Dokumentointi ja tallennus

Kulttuuriperinnön fyysisten ominaisuuksien tallentamista lähinnä mittamalla tai valokuvaamalla ja näytteiden avulla. Dokumentointi liittyy yleensä restaurointi- tai inventointiprosessiin.

Historiallinen kerroksisuus

Alueen tai kohteen ominaispiirre, kun alueella tai kohteessa on näkyvissä / koettavissa eri aikakausien rakenteita, materiaaleja, tyylipiirteitä, tms., jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta.

Historiallinen puisto tai puutarha

Puutarha tai puisto, jonka toteuttamisessa on sovellettu puutarhataiteen erilaisia tyyliä ja muoti-ilmiöitä. Historiallisuudelle ei ole vakintiunut aikarajaa.

Kaavasuojele

Maankäyttö- ja rakennuslain nojalla kaavoissa rakennetun kulttuuriympäristön ominaisuuteen ja erityispiirteiden säilymistä turvaamiseksi annettavat suojelumääräykset ja -merkinnät, SR, sr tai /s-merkintä.

Maankäyttö ja rakennuslain mukaan rakennetun kulttuuriympäristön säilymistä turvaamiseksi voidaan antaa maakuntakaavassa (30 §), yleiskaavassa (41 §) ja asemakaavassa (57 §) suojelumääräyksiä.

Kansallinen kaupunkipuisto

Maankäyttö ja rakennuslain (68-70 §) nojalla perustettu kaupunkimaisema ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistysellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi perustettu alue.

Hankoon toukokuussa 2008 perustettu kansallinen kaupunkipuisto on neljäs Suomessa ja suurin, n. 6 300 hehtaaria. Siihen kuuluu valtakunnallisesti arvokkaita rakennettuja ympäristöjä, kuten Hausuoli, Länsisataman vanhat rakennukset sekä Appelgrenintien ja Mannerheimintien huvila-alue Kylpyläpuistossa. Hangon kansallisen kaupunkipuiston luonnonperintö on monimuotoista merenranta- ja saaristolouentoa.

Kaupunkikuva, taajamakuva

Rakennetun ympäristön ja kaupunki- tai taajamatilan visuaalisesti hahmotettava ilmiö.

Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Asiantuntijaviranomaisten määrittelemä maakunnan ominaisuuteen ja erityispiirteitä ilmentävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Museotie

Tiehallinnon tieliikenteen kehityksen erityispiirteiden säilyttämiseksi määrittelemät museotiet ja -sillat.

Uudellamaan ja Itä-Uudenmaan alueella museotie- ja -sillakohteita ovat: Fagervikintie eli Suuri Rantatie (Inkoo), Tuusulanjärven Rantatie (Tuusula), Espoonkartanon silta (Espoo), Värnäsin silta (Kirkkonummi), Myllysilta (Nurmijärvi) ja Savukosken silta (Ruotsinpyhtää).

Rakennushistoriaselvitys

Rakennusryhmän, rakennuksen tai sen osan historian, käytön muutosten ja fyysisten ominaisuuksien selvittäminen arkistomateriaalin ja kenttätöiden avulla.

Rakennusinventointi

Yksittäiseen rakennukseen ja sen sisätiloihin, materiaaleihin ja kiinteään sisustukseen kohdistuva tutkimus. Siinä kerätään, järjestetään ja tuotetaan tietoa rakennuksen nykytilasta ja siihen johtaneista syistä.

Rakennusmuistomerkki

Rakennus, jolla on erityistä merkitystä historiansa, identiteetti- ja symboliarvonsa, laatunsa tai muun poikkeuksellisuutensa vuoksi. Monumentti on käsitteen yleisesti käytetty synonyymi. Käsite ei viittaa mihinkään tiettyyn määriteltyyn kohdejoukkoon.

Rakennusperinnön hoito

Rakennetun kulttuuriympäristön säilymistä huomioita ottavaa käyttöä, huoltoa, korjausrakentamista, täydennysrakentamista ja muuta ympäristön muuttamista.

Rakennussuojele

Rakennussuojelulain 1 §:n mukaan kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi suojellaan kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita.

Rakennussuojelulain mukaan (3-4 §) suojele toteutetaan maankäyttö- ja rakennuslain säännösten nojalla asemakaavalla, rakennussuojelulla, valtion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella tai kirkkolaililla. Ks. kaavasuojele

Rakennettu kulttuuriympäristö, rakennusperintö

Käsite viittaa sekä konkreettisesti rakennettuun ympäristöön että maankäytön ja rakentamisen historiaan ja tapaan, jolla se on syntynyt. Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, pihoista, puistoista sekä erilaisista rakenteista (kuten esim. kadut tai kanavat). Rakennusperintö on pääsääntöisesti synonyymi rakennetulle kulttuuriympäristölle, joskus käsitettä käytetään tarkoittaen erityisesti vanhoja rakennuksia.

Rakennetun ympäristön vaaliminen

Käsite esiintyy maankäyttö- ja rakennuslain 39 §:ssä ja 54 §:ssä yleiskaavan ja asemakaavan sisältövaatimuksissa. Yleiskäsitteenä käytetään tarkoitamaan rakennusperinnön hoitoa, korjausrakentamista, tutkimus- ja selvitystoimintaa, tiedon tuotantoa sekä hallinnon toimenpiteitä, kuten rakennussuojelele.

Suojelumääräys

Rakennussuojelupäätöksessä tai kaavassa maankäyttö ja rakennuslain 30, 41 ja 57 §:n nojalla annettu suojelun sisällön sanallinen määrittely, miten säilyminen turvataan.

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Museoviraston ja ympäristöministeriön julkaisuun Rakennettu kulttuuriympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihis-

toriolliset ympäristöt sisältyvät alueet ja kohteet. (Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16 / 1993). Nämä alueet ja kohteet ovat valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevassa valtioneuvoston päätöksessä kulttuuriympäristöjä ja luonnonperintöä koskevissa erityistavoitteissa tarkoitettuja alueiden käytön suunnittelun lähtökohtia.

Arkeologisen perinnön käsitteitä

Esihistoriallisen ajan muinaisjäänös

Esihistoriallisen ajan muinaisjäänökset ovat ajanjaksolta, jolta ei tunneta kirjallisia lähteitä ja jonka asutusta ja oloja koskevat käsitykset perustuvat arkeologian menetelmillä saatuihin tutkimustuloksiin.

Historiallisen ajan muinaisjäänös

Historiallisen ajan muinaisjäänökset ovat ajalta, jolta on kirjallisia lähteitä. Kohteita voi olla hyvin monenlaisia, esimerkiksi autioituneet keskiaikaiset kyläpaikat, kaupunkien arkeologiset kerrostumat ja ensimmäisen maailmansodan linnoituslaitteet. Kohteen muinaisjäänösluonne ratkaistaan tyyppi- ja tapauskohtaisesti.

Kiinteä muinaisjäänös = muinaisjäänös

Muinaisjäänökset ovat maisemassa tai maaperässä säilyneitä rakenteita ja kerrostumia, jotka ovat syntyneet paikalla kauan sitten eläneiden ihmisten toiminnasta. Kiinteät muinaisjäänökset ovat usein maastossa silmin havaittavissa ja selvästi erottuvia, kuten hautaröykkiöt, uhrikivet, linnavuoret, jätkinkirkot, jätelintarhat ja puolustuslaitteet. Toisena ryhmänä ovat maanalaiset kiinteät muinaisjäänökset, kuten asuin- ja työpaikat sekä ruumishaudat. Kiinteät muinaisjäänökset ovat muinaismuistolain rauhoittamia.

Kansainväliset sopimukset

Kansainväliset kulttuuriympäristöä koskevat sopimukset ja suositukset ovat ohjelmallisia julistuksia, jotka linjaavat kansallista suojelupolitiikkaa ja restauroinnin eettisiä tavoitteita, mutta eivät sisällä yksilöityjä suojelutavoitteita. Sopimukset koskevat niin historiallisia kaupunkeja, rakennusmuistomerkkejä, uudemman arkkitehtuurin saavutuksia, arkeologista ja vedenalaista kulttuuriperintöä kuin puistoja.

UNESCOn maailmanperintökohteet

Yleissopimus maailman kulttuuri ja luonnonperinnön suojelemiseksi on Unesccon vuonna 1972 hyväksymä kansainvälinen sopimus. Sopimuksen tavoitteena on eri kansakuntien ainutlaatuisen perinnön arvostuksen lisääminen ja sitä koskevan tiedon levittäminen.

Maailemanperintöluetteloon pääseminen edellyttää kulttuuriperintökohteelta, että se on inhimillisen luovuuden mestariteos tai poikkeuksellisen merkittävä todiste olemassa olevasta tai jo hävinneestä kulttuurista. Kohde voi olla merkittävää historiallista aikakautta edustava rakennustyyppi tai kuvastaa tietyn kulttuurin perinteistä asutusta. Se voi myös liittyä tapahtumiin, eläviin perinteisiin, aatteisiin, uskontoihin ja uskomuksiin tai taiteellisiin ja kirjallisiin teoksiin. Luonnonperintökohde voi kertoa maapallon historian tärkeästä kehitysvaiheesta tai olla esimerkki käynnissä olevasta ekologisesta tai biologisesta muutoksesta. Se voi edustaa poikkeuksellisen kaunista maisemaa tai olla uhanalaisen eläinlajin tyysija. Maailmanperintöluettelo karttuu vuosittain.

Uudellamaalla Helsingin edustalla sijaitseva Suomenlinnan merilinnoitus on yksi Suomen seitsemästä maailmanperintökohteesta.

Ekologista asumista maailmanperintökohteessa

Suomenlinna on maamme suosituimpia nähtävyyksiä. Se on myös Helsingin kaupunginosa, jossa asuu lähes 900 asukasta muun muassa puolustusmuuriin ja kasarmirakennuksiin kunnostetuissa asunnoissa. Suomenlinna sai kansainvälistä huomiota vuonna 1991, kun linnoitus valittiin UNESCOn maailmanperintöluetteloon edustamaan oman aikansa eurooppalaista sotilasarkkitehtuuria.

Suomenlinnan hoitokunta, joka vastannut vuodesta 1973 tämän merkittävän rakennusmonumentin kunnostuksesta ja ylläpidosta, sai Helsingin rakennuslautakunnalta Rakentamisen Ruusun vuonna 1995 "valistuneena rakennuttajana".

Vuonna 1999 Suomenlinnan hoitokunta palkittiin yleisruoppalaisella Europa Nostra -palkinnolla laaja-alaisesta, huolellisesti suunnitellusta ja onnistuneesti toteutetusta restauroinnista. Kunnostamisen ja entistämisen lisäksi Suomenlinnassa on onnistuttu rakentamaan myös uutta siten, että sopeutuu historialliseen ympäristöön lisäten sen arvokasta kerroksellisuutta, esimerkkinä kuvassa Tykistölahden sillan kupeeseen vuonna 1998 valmistunut Suomenlinnakeskus (Arkkitehtitoimisto Laiho-Pulkkinen-Raunio).

Suomenlinna on hyvä esimerkki myös siitä, miten asukkaat viihtyvät – jopa ilman omaa autoa – omaleimaisella asuinsaarellaan.

Taitto ja kuvat: Tuula Palaste-Eerola,
paitsi kuvat:
sivu 2: Helsingin keskustaa kuumailmapallosta, Kyösti Koponen
sivu 13: Vanha Porvoo, Maija Toukola
sivu 36: Strömforsin ruukki, Erkki Härö
sivu 37: Porvoon Länsiranta, Maija Toukola
takakannen yläkuva: Särklaxviken, Pernaja, Tero Taponen

Kannen kuvat:
Yläkuva: Helsingin merellistä kansallismaisemaa Laajasalon
öljysatamasta käsin.
Alakuva: Vihdin Vanjärven valtakunnallisesti arvokasta
kulttuurimaisemaa Jokikunnan vanhan hyppyrimäen huipulta.

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet on saavutettu, kun uusmaalaisten mielestä:

- arkkitehtuuri on olennainen osa uusmaalaista historiaa, sivistystä ja elämänpiiriä; se on tärkeä kansalaisten jokapäiväiseen elämään kuuluva taiteellinen ilmaisumuoto, joka on huomispäivän perintöä;
- arkkitehtuurin laatu on erottamaton osa sekä maaseutu- että kaupunkiympäristöä;
- yhdyskuntasuunnittelun kulttuuriulottuvuus ja laatu on otettava huomioon uusmaalaisessa aluepolitiikassa
- arkkitehtuuriin liittyvät palvelut ovat sekä henkistä, kulttuurista, taiteellista että taloudellista ammattitoimintaa.

uusmaalaiset pitävät tärkeänä:

- uusmaalaisten kaupunkien ja taajamien yhteisiä piirteitä, kuten historiallisen jatkuvuuden merkitystä, julkisten alueiden laatua sekä sosiaalista monimuotoisuutta ja erilaisten kaupunkielämän tyylien runsautta;
- laadukasta arkkitehtuuria, joka parantaa elinympäristöä ja kansalaisten suhdetta ympäristöönsä riippumatta siitä, onko kyseessä maaseutu vai kaupunkiympäristö, ja jonka avulla voidaan todellakin edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä työpaikkojen luomista, kulttuurimatkailun tunnetuksi tekemistä sekä alueellista talouskehitystä.

uusmaalaiset päättäjät:

- tehostavat toimiaan, joilla arkkitehtuuria ja kaupunkisuunnittelua tehdään tunnetuksi ja tuodaan paremmin esille sekä lisätään rakennuttajien ja kansalaisten tietoa ja koulutusta arkkitehtuurin, kaupunkikulttuurin ja maisemakulttuurin alalla;
- ottavat huomioon arkkitehtuurin erityislaadun ammattialana kaikissa niissä päätöksissään ja toimissaan, jotka sitä edellyttävät;
- edistävät arkkitehtuurin laatua julkisia rakennustöitä koskevalla esimerkillisellä politiikalla;
- edistävät tietojen ja kokemusten vaihtoa arkkitehtuurin alalla.

Mukailtu Euroopan unionin neuvoston päätöslauselmasta kaupunki- ja maaseutuympäristön arkkitehtuurin laadusta (2001/C 73/04), joka tähtää Euroopan kansalaisten elinympäristön laadun parantamiseen.

